

Ба 3890

ЯСАКАР (В. БЯДУЛЯ)

ПАД РОДНЫМ НЕБАМ

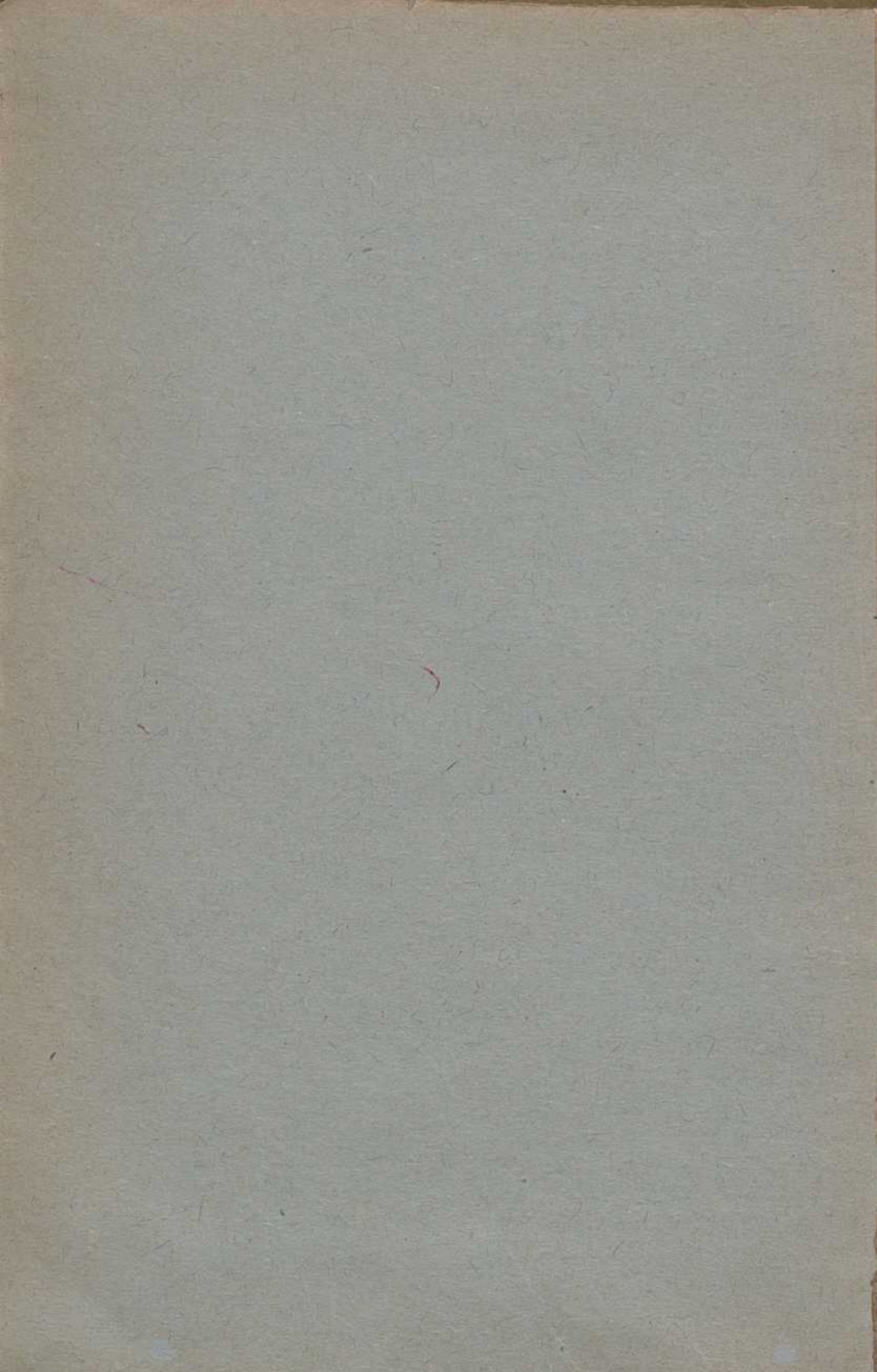
Ба 3890

БЕЛАРУСКАЕ КООПЭРАЦЫЙНА-ВЫДАВЕНЦКАЕ
ТАВАРЫСТВА „АДРАДЖЭНЬНЕ“, МЕНСК, 1922.

8
Ба 3890

ЯСАКАР (З. БЯДУЛЯ)

Д. № 895

ПАД РОДНЫМ НЕБАМ

Бел. афіц. 1994 г.

БЕЛАРУСКАЕ КООПЭРАЦЫЙНА-ВЫЛАВЕЦКАЕ
ТАВАРЫСТВА „АДРАДЖЭЎНЕ“. МЕНСК, 1922.

Инв. 1953 г. ДХ 3890.

МАССОННИЙ ОБОЗРЕНИЕ

25. 04. 2009

З ГОДУ Ё ГОД.

БЕЛАРУСЬ.

I.

Ты—летаніс з аповесьцяў вячыстых,
Акроплены сьлязамі дудароў.
Ты—яснацвет ад водгульяў агністых
Жняёў, касцоў і старцаў-пастыроў.

У сагатай кудзелі гучных сьпеваў
Дрыжыць твой бор, сумуе твой гушчар.
Дзед-чараўнік стаіць пад кожным дрэвам,
Балота сьпіць пад вэльмам зорных чар.

Твае дугі сьняць сны аб гуках ночных,
Аб вогнішчах начлежных дзяцюкоў.
Пад гуд віхроў, варожбаў сьвета-змрочных
Тэа глебны дух абраднасьці вякоў.

Сам Госпад-Бог хадзіў тут па зямліцы,
Усюль зіхцяць-відаць Яго сьляды.
Па тых сьлядох красуюцца капліцы,
Па тых сьлядох брыдуць у даль Дзяды.

Зышліся тут Ярыла з Божым Сынам,
Сьвятая Маці з Доляю жыве.
Ў цяні дубоў пад старадаўным тынам
Ільля й Лясун расьседіся ў траве.

Тут кожны крок абвеен казкай сівай,
Што ручайк—жалосных сьпеваў жмут.
Шурлаты пень на лузе, ці на ніве—
Нязнаны дух, або таемны цуд.

Тут воўк—ня воўк, а чалавек закліты,
Тут корч—ня корч, а той-жа селянін.
А бусел-птух—ня птушка, а араты,
Вартуе Дзіў абшар лугоў, далін.

А курганы, а замчышчы, званіцы,
А пустыроў сьвятая цішыня;
А гнёздаў-мест ліхтарні-зараніцы,
А вышкі гор, а рэчак глыбіня...

Усё жыве жыццём Дзядоў адвечных,
Тут кожны век пакінуў знак-пячаць.
Па тых знаках—па тых шляхах на млечных
Ідуць сыны свой край адбудаваць.

І край магіл, той край, дзе жыў Скарына,
Зноў парадзіў прарокаў і байцоў:
Ідуць-брыдуць, бы Нёман з месца рынуў,
Бы грамада узброеных касцоў.

Іх кліч грывіць, як зычны хор грывотаў,
Як буралом, імчыць у горны сьвет.
Дрыжыць зямля ад нізаў да высотаў,
Праменьніц даль Купальскі агняцвет

Васкросьлі зноў багі сівых Калядаў,
Ратай ім сынеў кідае на агонь.
Хто на аўгар надсыпне зелье здрады,
Таму ўвесь край шле жудасны праклён.

II.

Ёсьць шмат такіх, што да Цябе плячыма,
Маць-Беларусь, адвернуты стаець,
На Ёсход, Заход халонскімі вачыма,
Як вапрукі здзічалыя, глядзяць.

Грызудь яны тваіх дубраў насенне,
Іх кпінаў гаць забрызгана гряззёй.—
У глыб зямлі ўвайшло Тваё карэньне,
Лясы шумяць высока над Табой.

Ты зноў жывеш, бо Ты ня знала сьмерці,—
Магутны дух мацнеў ад роду ў род.
Твая душа, шчыр-думы Твайго сэрца
Расьлі-цвілі з народу ды ў народ.

Сама, Сама наладзіш сваё веча,—
Разьбілі сталь адгукі вешчых струн.
А хто пачне чыніць тут злыя рэчы.—
Таго заб'е наш волі бог—Пярун.

Сама, Сама адзвачыш Свае межы,
Без дапамог няпрошаных дзядзькоў.
Ты забярэш, што да Цябе палажа,
Маць-Беларусь, спакоп глухіх вякоў!

1922 г.

ПА Д Н Я В О Л Я Й.

I.

Шмаг кон маладзікоў, лік ветахаў такі
На бірцы векавой адзначана крывёю.
Ішлі-плылі гады і совалісь вякі,
Аблокам здзек вісеў над роднаю зямлёю.

І розныя арлы і розныя крукі
Мянялі сыцягаў цыбет, краіна, над табою.
Гудзеў страшны бізун бязлітаснай рукі,
Замоўк наш вешчы дух у бою, ці бяз бою.

Як спадчыну для нас тут кожны пан свой сьлед
На глебе пакідаў у выглядзе руінаў.
У вогнішчы, ў крыві купаліся даліны.

Пазьнішчаны лясы. Абшар, як лысы дзед,
І рэчкі высахлі на многа-многа лет,
І жудасьці стаяць над хатай селяніна.

II.

Палонілі ратая гоўжым, хлусным словам,
Згібалі яго карк цярылівы да зямлі.
Адаў народ наш моц агідным, ночным совам,
Якія Беларусь, як хмары, абляглі.

На вечно стары лад пад новым зычным зовам
Няведама куды багацьці нашы ішлі.
Народ цярпеў-маўчаў: пад гартаваным ковам
Ён гадаваў свае ад працы мазалі.

Гасьцінны беларус карміў цьму дармаедаў,
іх выпраўляў у сьвет на рынкі гандляваць,
Дзе налаўчылісь край за грошы прадаваць.

Там ладзілі дзяльбу, як хто хацеў, як ведаў,
Стуль саранчай плыла да нас чужая раць,
Аж плакалі званы над могіцай Рагнеды.

1922 г.

П А Х О Д Н І.

На плітах алатырных залатых вякоў,
На сочнай глебе сказаў з княжацкіх учынаў,
На красках простых сьпеваў простых мужыкоў,
Над плоймай струнных гукаў гучных адпачынаў
Агнеюцца паходні.

Іх водблескі рунеюць многа соткаў лет,
Квітнеюць, як лілеі казачнай крыніцы.
А кожная з паходняў—сонца-сяміцвет,
Якое мкнецца ўвышку, з яркай зараніцай
Спрачаецца удодні.

Адвечныя скрыжалі роднае зямлі
Хаваюць нашы скарбы, носяцца над краем,
Паказываюць жыва, як дзяды жылі,
Гавораць нам яскрава, што мы мелі, маем
Ад песьняроў-прарокаў:

Баянаў сын-насьледнік,—Ігара гусьляр,—
Пакінуў нам на славу песьні залатыя.
Праз восем праз сталецьцяў з краю ценяў, мар
Прышлі да нас, як госяці, птахі-гусьлі тыя,
Бы зьяньне праз аблогі.

Пад понелам пад пылам манастырскіх крат
Знайшлі стары паргамэнт песьняў пад заховай.
Народы і плямёны, кожны на свой лад,
Гардзіліся знаходкай Ігарава Слова,
Явангельлем славянаў.

Пад месяцам, пад сонцам Поладкіх капліц,
Пад сыпеўнымі званамі залачоных вежаў,
Пад паляўнічым рогам ў явах таямніц
Зьявіўся наш Скарына кветкай родных межаў,
Вясёлкай з-пад туману.

На мове паспалітай простых пастыроў
Тлумачыў ён прарокаў сказы-сьвятапісы.
Жыў твор яго ў народзе, нібы ў жылах кроў,
Праменіўся над краем сонечнаю рысай,
Аздобаю нябёснай.

Пад замкам Гэдыміна над ракой Вільлёй
Яшчэ адзін тастамант славіў нашу долю:
То быў Літоўскі Статут. Праўдаю сьвятой,
Імэтнаю Пагоняй мкнуўся ён па полі
І па даліне роснай.

Яшчэ было находняў на дарозе шмат,
Якія нам сьвяцілі ў цемры доўгай ночы:
Вянок народных песьняў хварбамі багат;
І хмеліць сэрца, душу, зьяньнем сьлепіць вочы,
Вянок наш мятарутны.

Ці помніце вы песьні аб сваіх дзядох?
Ці бачыце паходні, родныя саколы?
Ці пойдзеце наперад па сьвятых сьлядох?
Ці будзеце сьвяціцца ў родным творчым коле?
Ці будзеце магутны?

1922 г.

А Р А Т Ы.

Панясу кавалю
Скарб-саху я сваю.
Ён ачысьціць народ
На вялікіх агнёх.
Молат гучна грывне—
Ржа-луска адпадзе.
Скарб-саха не на жарт
Будзе мець моцны гарт.

Па шнуро-пустырох,
Па vzdічалых палёх
Буду глебу раўняць,
Буду поле араць.
Шыр запахне ралляй,
Жыватворчай зямлэй.

Там, дзе страхі былі,
Дзе гарматы раўі,
Там, дзе сьмерці садом
Папяліўся агнём,
Дзе дымілась расой,
Чалавчай крывёй
Пад стагнаньнем зямля,—
Пойдзе праца мая.

Што прайшло, то—нішто,
Я ўзмацнею ў раз сто.
Загрыміць, закіпіць,
Загудзіць, зашуміць,
Загарыцца ў грудзёх,
Заіскрыцца ў вачох.
Устрахну галавой,
Умахну я рукой,
Запяю з зор да зор
На бязьмежны прастор.

З неба сонца зірне,
Як дыван, рунь блісьне,
Забліпчыць расілёк,
Задыміць каласок.
На зажынках—гульня,
На дажынках—гульня.
Будзе піва і мёд,—
Ахмялее народ.
Шмат гадоў, многа лет
Будзе хлеб на ўвесь сьвет!

НА ПРАДВЕСЬНІ.

Авдобиў Сакавік у златаблеск даліны,
Быў чысты, нібы шкло, абшар-прастор нябёс.
Сінь-даль адзела туль з сярэбранай тканіны,
Здалёку цёмны бор вяршалінамі трос.

Крахтаў лядок—па ім ішоў Ярыла ціха,
На зімніку старым ляглі яго сьляды.
Над ім лунаў прамень агнёваю арліхай,
За ім ішлі-брылі прыслужнікі-Дзяды.

Іх постаці расьлі, як дрэвы дзікай гушчы,
Трымалі на руках адвечную Вясну.
Чуваць быў лёгкі шум: шло набажэнства ў пушчы,
І патаемны звон будзіў зямлю ад сну.

На кожным дрэве-ні мігцелася бажніца,
Хаваў яе ад воч рухлівы аганёк.
Пад кожным дрэвам-шчём сьвяцілася крыніца,
Ляжаў на ёй бруском бруштынавы лядок.

Карчы плялісь вакол, цямнелі, як мурыны,
Як дзікая ганьня няведаных зьвіроў.
Блішчалі, як крышталь, пад лёдам азярыны,
Туманілася ціш над каргам пустыроў.

Сьцяжарні тут і там на ўзгорках лугавінаў,
Як дзіды, тырк і тырк у ціхі карагод.
На лёдзе між кусткоў ірделісь журавіны,
Бы кропелькі крыві на чыстым люстры вод.

Увосені да іх пад невадам туману
Не дапушчаў дзяўчат багністы страх балот.
Як той заклаты скарб, былі яны схаваны
Ад воч і рук людзкіх на ўвесь зімы пралёт.

Празрыеты быў лядок, як з павуціны сетка,
Багно было пад ім відочна ў цішыне.
Пад жылістай лазой, дзе вадзяныя кветкі,
Русалка ў глыбі вод хавалася на дне.

Мяцеліцы яе заштосяці пакаралі,—
Пад лёдам да вясны ёй загадалі спаць.
Іскравілісь на ёй з суніц-брусніц каралі,
Вужаку на грудзёх прымусілі трымаць.
Як мордачкі ягнят, тырчалі яе грудкі,
Жадалі шчыкатаць да сьмерці дзяцюкоў.
Між шоўку валасоў блішчалі незабудкі,
Твар абвілі, бы хмель, пляцёнкамі кусткоў.
Разрэзаным грыбком былі адкрыты губкі,
А колеры на іх, як макаўкі, цьвілі.
Як брызгі малака, бялелі яе зубкі,
Між іх вуглём чарнеў малы камок зямлі.
З-пад вадзяных лілей пажоўклых і дрыжучых
Чуваць быў лёгкі шэпт, дрымотны подых-згук.
З-пад залатой лускі, з-пад бурбаўкаў бліскучых
Прыкметны былі ледзь абрысы ног і рук.
Русалка сон прарве, праб'е лядок рукою
І пойдзе расьсяваць пралескі па зямлі.
І запяе Вясна ў праменьнях над ракою,
Наладзіць шчодры баль на пухавой ральлі.

1922 р.

Л Е Т Н І К.

Па летніку грэбля
Вядзе да ракі.
Мільгаюць абапал
Сямейкі-кусткі.
Праменісты ветрык
Ківае, трасе
Бязозку крывую
У кашульцы, ў расе.
На купіне зыбкай
Тырчыць мухамор,
На шапцы чырвонай
Шмат беленькіх зор.

На ножцы бусловай
Сабачы грыбок
Уверх падымае
Свой жоўты чубок.

А порхаўка млее
Пучочкам-ганцом
На моху ў гняздоху
Птушыным яйцом.

Вакол сыраежкі
Сунічкі блішчаль:
Сунічкі—ёй дзеткі,
Грыбочак—ім маць.

За пнямі-карчамі
Маліньяік густы
Ў аправе калючай
З травы-асаты.

А яшчарка-цнотка
З агнём у вачох
У хованкі з жабай
Гуляе ў карчох.

Во зьніклі-прапалі,
Няма іх нідзе:
Адна—паміж травяк,
Другая—ў вадзе.

А вожык здалёку
Паўзе з-пад густоў,
І яшчарку й жабу
Ён зглымзаць гатоў.

А з вожыкам жарты.—
Дык жарты з агнём,
Удужкі бярацца
Ён нават з вужом.

Каб конь, як той вожык,
Калючкі-бы меў,—
Ён многа на сьвеце
Тады-б нашумеў.

У мутнай рудаўцы
Ляжыць мшалы пень,
Мятлічак пужае,
Як жудасны цень.

Камарыкі жвава
Круць-верць, нібы шрот,
Гудзяць, як пчалінкі,
І будзяць чарот.

Усюды іх поўна,
Бясконца іх ёсьць.
І колюцца блазны,
Як вострая восьць.

Кусаюцца гады,
Дзе дзецца няма,
Няма проста рады,—
Напалі, як цьма.

Ад іх бараніся,
А то загрызуць,
Да косткі апошняй
Са смагам зьядуць.

А грэбля крывая,
Як той паясок,
То зьверне направа,
То зьверне набок.

І цягнецца цягам
І жэрдзі квах-квах,
А сук часам шлёпне
Цябе па нагах.

Во грэбля да броду
Цябе давядзе,
І кіне ля рэчкі
Ў вялікай бядзе.

У рэчцы па пояе
Абхопіць вада;
Няма тут чаўночка
О, гора-бядя;

Пясок залацісты
Хрусьціць снаміж ног,
А рыбка мільгае,
Як месяца рог.

І дно пад табою
Ляжыць, як абрус.
Гальлё там пляцецца,
Як волата вус.

Бы ўюн, апалонік
Круць-верць туд і сюд,
Ён бурбаўкі лічыць,
Хварбуз іх—цуд.

Шмат скарбаў ты бачыш
Багатых у міг,
Аднак адным махам
Ня скажаш аб іх.

Брыдзі па вадзіцы,
Як той вадзянік,
Ты ў вопратках мокрых,
Як дзед-чараўнік.

Зато, як прабраўся
На бераг другі,—
Ты бачыш паляны,
Ты бачыш лугі.

Там кветкі, як зоркі,
Травіца, як пух,
А сколькі петрыкатых,
Скрыдлатых пяху!..

А далі якія,
Дымяцца, як дым...
Вунь. хмарка чаўночкам
Блішчыць залатым.

Вунь, комін хацінкі
Ў аблокаў ланцуг
Уткнуўся, як шпілька
Ў бавялны хвартух.

А далей смуткуе,
Як схімнік, сыр-бор;
Густой барадою
Ён душыць прастор.

А ў лесе так жутка,
Вільготна ў цяні;
Ў гушчары цямятка
Ў пагодныя дні.

Лясу там пануе,
Крычыць «го-го-го!»
Ваўчышчаў пасе ён,
Там страшна,—ого!..

А дрэвы стуль вабяць
Дзесяткамі рук,
Па імені кліча
Няведамы гук.

Здаецца, задушыць
Там віламі дуб,
Корч высмакча сок твой
Дзесяткамі губ.

І голкамі ёлка
Цябе заклюе
І шышкамі вочы
Асьлепіць твае.

Там ведзьмы страшныя,
Хоць гаць в іх гаці.
Ад іх ні прабрацца
Туды, ні прайсьці.

Ня бойцеся толькі,
Ідзіце скарэй,—
Пужаюць наўмысьне
Так малых дзяцей.

Няма там злых ведзьмаў,
А пень той—як пень,
Сячы колькі трэба
І ўночы і ўдзень;

А воўк не зачэпіць
Дальбог, між людзей
Бывае часамі
І зьвера страшней.

З мядзьведзем ты можаш
У згодзе там жыць,
Ліпцовыя соты
Ён будзе насіць.

Мядзьведзь у суседстве—
Найлепшы сусед,
Ён дзетак галубіць
І песьціць, як дзед.

А з пнямі так сама
Ў цябе будзе лад,
Іх шэпту, іх казкам
Заўсёды ты рад.

06854
Инв. 1953 г.

Арэшнік, асіны
Ў лясной глыбіне
Табе таямніцы
Раскажучь свае.

І дуб табе—братам,
І хвойка—сястрой,
І цёткай—бязовка,
І ёлка—кумой.

Па летніку цягне
Бясконца брысьці:
Шмаг цудаў у хвілю
Тут можна знайсці.

1922 г.

* * *

Жар-сонца плячэ. Гарачы дзень вясны.
Стаіць стромкі бор высокім шчытным тынам.
Жывіца-смала па зморшчынах сасны
Цячэ ручайком—растопленым бруштынам.
Прайшоў тут сякач, пакінуў знак на пні,
Параніў на жарт красуню-баравіну;—
І сок, як алей, плыве аж да зямлі,
На вэрас імчыць з-пад белі сэрцавіны.
І хмеліць смала, і п'яніць сочны пень,
І радасць бярэ, што пахне так жывіца.
І хочацца ў далі пайсьці ў, вільготны пень,
Душой адначыць пад бульканыем крыніцы.

1922 г.

НАВАЛЬНІЦА.

Апанута ў лісьцях мядзяных
Гудзіць і рычыць па палянах,
Бушуе і бухае бура.
Прытуліцца мопна да дрэва,
Засьвісьне направа—налева,
Зацягне жалобу хаўтураў.

Закрэхча, заенчыць, заскача,
Ой, трызну рыхтуе—няйначай!
Раве пад карчом, прычытае,
Б'е голаў аб камень вільготны,
Шугае на лог на балотны,
Як ведзьма шалёная тая.

Нямее на рэчцы сталёвай,
Знаходзіць на плёсе захову,
Качае кусты каля броду;
І меліць пясок і пытлюе,
Заводзіць сваё альялюя
Нязнанае, дзікае зроду.

А хмары, сінь-чорныя хмары—
Як совы, як зданьні, як мары,
Задумалі чорную думу;
Пад небам вісяць, як абрус той,
Іх многа над полем, іх густа,
Аж цёмна ад іхняга тлуму.

Маланка пляце агнявіцы:
Па небу значкі-бліскавіцы
Пашлі мігаець, сьляпіць вочы;
А гэтыя блескі бяз меры,
Як пісаны верш на паперы,
Чытае пярун і рагоча.

Любуецца рытмам і складам,
Любуецца музыкай, ладам.
Трах-трах! раз і два!—проста любя!
Ляскоча-малоціць цапамі,
Агнёвымі сыпле снапамі
І сьвету прыносіць загубу.

А хмары цямяюцца болей
Над дзвікім балотам, над полем,
Бы ноч над гушчарам сасновым;
І плача і жаліцца неба:
Лушчуе сьлязамі па глебе,
Лушчуе патопам дажджовым.

І змеіцца рэчка жывая,
Абшар берагоў залівае,
Паводкай імчыцца шалёнай.
А бура пад крыжам галосіць,
Ратунку і літасці просіць,
Як маць над нябошчыкам стогне-

1921 г.

А Ў Б А Р Ы...

А ў бары, а ў бары стаіць гуд.
Шэпты граюць па струнах-галінах.
Апранаюцца ў месячны цуд
Іглы-пні на пуховых купінах.

Кожны цень, кожны цень наускос
Каля пня дрэмле-сьпіць кволай плямай,
Убіраецца ў пацеркі рос.
Мох вакол—аксамітавай рамай.

Чуеш сьпеў, чуеш сьпеў з глыбыні,
Што плыве з лясуновых прысадаў;
Чырвануюцца макі - агні;
Ня ідзі ты да іх—гэта здрада.

—Да мяне, да мяне ў мой шацёр!—
Пад карчамі праменіць альтанка...
Ашчасьлівішся музыкай зор
Усю ноч—аж да самай заранкі.

Будзеш сьніць, будзеш сьніць дзіўны соп,
Запалуеш русалчыны губкі;
Закрасуецца кветкай твоей стогн
На грудзёх у дзяўчыны-галубкі.

—Ой, ня йдзі, ой, ня йдзі да яе,
Бо зацягне злы дух у балота;
Заварожаны кур запяе
Над чароўным, над чулым чаротам.

Ціхі сказ, ціхі сказ-заговор
Затуманіць цябе шэптам-хмелем;
Закальшыцца ўпоўначы бор
Над тваім над таёмным вясельлем.

Дзень за днём, дзень за днём рыне ў шлях,
Ночка пойдзе імлістай хадзьбою;
Зажалобіцца жудасны страх,
Будзе крыжам вісець над табою.

Тваю кроў, тваю кроў вып'е здань,
Выжме з жылаў яе да крапінкі.
Сьмелым вокам на бор гэты глянь
І ня йдзі да русалкі-дзяўчынкі!

1921 г.

СТАРАРЭЧЫШЧА.

Калісь тут плыла жывая рака,
Гулялі чаўны на плыні вады,—
Цяпер тут чарот, трава-асака,
Цяпер тут пясок маўчыць ад нуды.

А рэчка адсюль зьвярнула набок,
Прабіў новы шлях вясновы імшэт;
І смутны стаіць забыты лужок,
Дубочак на ім сухі, як шкілет.

Бяз рэчкі, вады няма тут жыцьця,
Няма тут душы, маркотна да сьлёз.
Вісіць над усім труна забыцьця,—
Аджыўшае ўсё спаткне такі лёс.

1922 г.

З М Р О К І.

Змрокі тканінай шурпатай спавілі нямыя абшары.
Змрокі дажджом з густых ценяў набрызгалі ціхія чары.
Змрокі да пнёў прытулілісь, як старчыхі, ў чулым гушчары

Сполахі-страхі лунаюць над блізьзю, над шырай, наддалей
Птахамі жудаснай сьмерці да могліцаў шэрых прыпалі.
Крыж каля крыжа чарнее, бы шэрагі шыбельніц-паляў-

Здані вылазяць са шчылін запалудзеных шчытных заховаў,
Цёмнай сям'ёю блукаюць і шаптаюць дрэвам хваёвым.
Сосны вядуць свае шэпты працяглаю песняй-замовай.

Чорныя сейбіты ночы пануюць да самага раньня,—
Покуль над рэчкай журблівай ня блысьне сівізна ў тумане,
Покуль пажарышча неба на роснае поле ня глянне.

Змрокі тады прападаюць, як быццам валокны з вільготы,
Змрокі тады трацяць сілы, бы раніцай сны і дрымоты—
Змрокаў тады праглытае пявучы абшар срыбна-злоты.

1923 г.

Б Е З Д А Р О Ж Ж А .

Між поля, між балот, сярод лугоў-далінаў,
Як вялізарны вуж, ляжыць васеньні шлях;
Разьлёгся жабраком уздоўж гняздоў-хацінаў,
Пад сеткаю вільгот яго трывожыць страх.

А плечы яго скрозь паранілі калюгі,
Каменьні, гразь па ім—апраткаю жуды.
А на яго грудзёх фурманкі, як зьвяругі,
Прабілі пругкі слой, углыбілі сьляды.

Пад ціскам кол і ног, над цёпканьнем марудным
Балюча крэхча шлях і пырскае гразёй;
І заглушае боль віхром гущар бязьлюдны,
І неба льець па ім дажджліваю крывёй.

Так дзень за днём брыдзе ў васеньняй непагодзе
І затул е шлях імглістым туманом.
Вятрышча круціць лес у вечным карагодзе,
Вакол навозіць сум галошаваньнем-выцьцём.

Няхай ужо скарэй над жудасным абшарам
Праносіцца, як здань, зімы сьняжысты гуд.
Няхай ужо скарэй пад ільдзяным пажарам
Палоніць шыр зямлі бялява-пухкі цуд.

Ой, хочацца ў глушы паслухаць веі казку,
Пабачыць блеск сьнягоў пад сьпевам завірух..
Мільгніце, матылькі-сьняжынкі,—неба краскі,
Ляці скарэй, зіма, як белазорны птух!

* * *

Між поля, між балот, сярод лугоў-далінаў
Імчыць вясновы шлях, як доўгалежны пас.
Бы волат малады, ён дрэмле між хацінаў,
Ляжыць ён—у вадзе затошлены абраз.

Ён з-над вады блішчыць бруском з ільдоў каравых,
Па ім сьляды лапцёў, знак срыбных палазоў,
Са шляху хвала вод вясновых сініх, жвавых
Сьцірае сказ зімы, пісьмёны маразоў.

А сонца б'ець агнём у волава паводкі,
Бы дарагі мэтал, растапляе лёд.
Мільгаюць па вадзе над вешнім полем лодкі,
Цяпер, як акіян жвіровы летні брод.

А птушкі ў вышыне наладжываюць сьвята,
Рыхтуюць над зямлёй вясновы зычны баль.
А даль аж сьлепіць зрок,—даль яснатой багата,
А неба над зямлёй празрыста, як крыштал.

Няхай ужо скарэй зазелянеюць ўзгоркі,
Хай выб'е ўверх мяжа пралеску хоць адну.
Ідзіце на зару, дзяўчаткі, кветкі, зоркі!
Ідзіце на гумно і гукайце вясну!

1922 г.

СЬНЯЖЫНАЧКІ.

Сьняжыначкі-пушыначкі,
Як матылькі ляцелі;
Як красачкі-пралесачкі,
Над хаткамі блішчэлі.

Бялеліся-мігцеліся
Ў багатія калёры,
Драбнютка-пяньюткія,
Як зоранькі, як зоры.

Насіліся-кружыліся
Над ціхімі палямі,
Даліначкі, сьцяжыначкі
Пакрылі дыванамі.

Над ёлкамі, над хвойкамі
Шапталі свае песьні:
«Як смутна тут, накутна тут,
Тут страшна, тутка цесна...»

«У хмараньках—пры матацьках,
У срыбным у замчышчы
Сьпявалі мы, скакалі мы
І ладзілі ігрышчы».

Сьвяжыначкі-пушыначкі
На Бога наракалі:
«Нае кволенькіх-вясёленькіх
На полі растапталі...»

1921 г.

С Ь Н Е Г.

Мо' гэта белыя лебедзі
Сыплюць са скрыдлаў пушыначкі,
Кропляць, як дожджык густы?
Мо, гэта срыбныя невадзі
Кідаюць з рыбак пыліначкі,—
Лускі на дрэвы, кусты?

Мо' гэта сейбіт стрывожаны
Сее зарняткі маленькія
З хмарак - сьвалак з высот?

Мо' гэта скарб заварожаны,
Кволя пэрлы маленькія
Падаюць з неба, як шрот?

Мо' гэта белыя зорачкі?
Мо' гэта з воблачкаў пчолачкі?
Мо' гэта райскі бабок?
Мо' гэта кветкі крышталныя?
Шлюбныя вальмы русальныя
Хтосьці скубе на пылок?

* * *

Сьнег...
Падае, падае, падае.
Ткуць абрусы на зямлі
Ведзьмы-ткачыхі старыя;
Ведзьмы вялікай грамадаю
Дрэвы і хаткі спялі
Ў цуды-курганы сівыя.

Сьнег...
Сеецца, сеецца, сеецца
На расьпяробы, лугі
Праз невядомыя сіты.
Ў вочы мільгае, бялеецца;
Хорамы там—не стагі,
Волаты ўбраліся ў сьвіты.

Сьнег...
Кружыцца, кружыцца, кружыцца,
Беліцца мглісты абшар,
Стыгне, як бог мармуровы;
З ветрам між дрэвамі дужыцца,
Бухае белы пажар,
Млее асілак хваёвы.

Сьнег...
Сьцэлецца, сьцэлецца, сьцэлецца,
Божа пярэна—пасьцель

На адзінокіх пуцінах.
Ой, разгулялась мяцеліца,
Ў шматы рве гладкую бель
На барадатых купінах.

Сьнег...

Носіцца, носіцца, носіцца
Ў дзікай шалёнай гульні,
Круціць на розныя лады.
Молюць гасьцінец і просіцца:
«Жартачкі, цэлыя дні
Будзь падарожнікам здрадай!»

«Вабіш іх бельлю сьнягоў,
Вабіш іх гладзьдзю бліскучай,
Каля лясных берагоў
Ёлкаю дражніш скрыпучай».

«Дзін-дзін—званочак зьвініць,
Лясь-лясь—драцянка ляскоча,
Дрыж-дрыж—каняка дрыжыць,
Стоп-стоп—у яму йсьці хоча».

Кліча хтось з глыбі хваёў,
Кліча, заве па імені,
Кліча ў гушчар фўрманюў,—
Проста, ня знойдзеш збавеньня.

Гінуць у белых палёх
На мягкапушных пярынах,
Гінуць у белых агнёх,
Ў ярка-сівых дамавінах.

Вея шапоціць ім сны,
Белыя, сьнежныя казкі.
Стыгнуць, гібеюць яны
Пад заварожанай ласкай.

У Д З І Ч Ї Н Ё.

Сіва-сіняя поўнач залумна
Глядзіць з-пад карчышчаў
На зоркі—крыжавыя краскі
Нябёснага поля нямога.
Хвоі,—ведзьмы праклёныя,—сумна.
Між сьнежных замчышчаў
Зацішна стаяць, нібы маскі
Да байкі, да сказу страшнаго.

Нявідочны хтось даль авдабляе
Блакітам яскравым,
На кволых пушыстых абшарах
Ткуць лёгкія полагі цені.
Цішыня мёртвым крокам гуляе
Па дрэвах кудравых
І сее навокала мары—
Пшаніцы бруштынавай жмені.

Ціха туліцца рэчка да бору
У няведамым страху.
Сталёвая покрыўка з лёду
Ёй грэе азябшыя плечы:
Прышлі ў дзень рыбакі з касагору
Праз сьнежныя гмахі,
Прысталі, як пчолы да мёду,
Прырвалісь, як воі да сечы;

І давай лёд калоць зубам-ломам,
Рубаці сякерай,
Акулай-пілою пілаваці,—
Аж пот акрапляў ім бароды.
Вада бухала ўверх жыжай-комам
І лезла бяз меры,
Пачала сяброў аглядаці,
Бы сьвет ўжо ня бачыла годы.

І кародзілісь прорубы-раны
На карку балючым,

Да поўначы ледзь загаілісь;
Асталісь нязначныя плямы.

Вышаў воўк на лясную паляну.
Ён крокам бягучым
Да рэчкі дыбаў. І сьвяцілісь
Галодныя вочы вуглямі.

На лёд кінуўся шэрай стралою
З абрыву імпэтна;
І жудкая доля сустрэла
Маркотнага сына гушчару;
Ценькі лёд ён прабіў пад сабою
І папаў няпрыкметна
У проруб зьлягка зьледзянелы,
Воўк здаўся, як здрады ахвяра.

Ледзь паспеў ён з вады паказацца,
Выцьцё задрыжала—
І згінуў пад лёдам навекі
Так шпарка, аж пошчакі з бору
Ня здолелі йшчэ расплывацца.
У роспачы млела
Выцьцё, нібы ойканьне зьдзекаў,
Нарэшце сканала ў прасторы.

Воўчы сьлед знакам страху панурым
Гладзь сьнегу шурпаниць.
Лунаюць вакол таямніцы,
Жуда, цішыня, нібы совы.
Хвоі-ведзьмы шапочуць хаўтуры,
Як дзеці па маці.
У небе кроў зорак ірдзіцца,
Кідае рубіны ў дуброву.

1921 г.

У БЕЛІ.

Ня казка, ня сон, не малюнак,
Ня чараў сівых падарунак,—
У срыбнай у шэрані, ў белі
Будыніны ўсе абамлелі.

Бы мармур у вальмах празрыстых,
У кволых, міглівых і чыстых,
Купаецца места ў тумане.

Куды толькі вока ні гяне,—
Ўсюль бела-бялютка. Бы цуды
Зьявіліся раптам усюды:
Здаецца, ня гмахі, а зданьні,
Во—знікнуць,—іх раптам ня стане.

Ня вежа на пляцы між дротаў,
А воблік вялізнай істоты
На гурбы ў цішы паглядае —
Во—нікне, во—гіне, во—тае...
На ёй гусьлі—дроты нямыя,—
Бахматыя струны шклянныя,—
Нячутна іграюць хаўтуры
Паміж заварожаных мураў.

А водаль высокія дрэвы
Стаяць, як царэўны, як дзевы
У шоўкавых вопратках з пуху,
Як лёгкія, ціхія духі.
Во—зараз з зямлі адарвуцца,
На скрыдлах увыш панясуцца.
Між хвальбаў галін пераліўных
І кволых, і лёгкіх, і дзіўных
Вароны,—як чорныя стужкі,—
Гавораць жалобы-задушкі:
«Кра-кра». Гутарлівыя цёткі
Разводзяць цікавыя плёткі
Аб тым ды аб сім мовай сьмелай.
Выразны на колеры белым
Іх чорныя плямы цяжкія.
Чытальныя знакі такія
Маляюць на сьветлым на полі.
Чарнюткім, як сажа, вугольлем
Размашыстым, кемлівым штрыхам
У стылю «Модэрн».

Вабным пыхам

На вуліцах млеюць прысады.
То белью на белі загады
Зіма начырталала: «Мой хорам
«Шануйце! Маім заговорам
«Падайцеся. людзі! ўсім сэрцам
«Красе, цішыне маёй верце!
«Для ўжытку вам, малеры, хварбы,
«Арнаментаў, колераў скарбы
«На цэлае жыццё даволі.

«А вы, песняры, сыны волі,
«Шукайце-ж у колерах гукі!
«Ў трушчобах маіх бяз прынукі
«Іх янойдзеце шмат. Па дубровах,
«У дзвіках, зацішных заховах,
«На срыбных гасьцінцах, палянах,
«У вволах ільдзяных туманых
«Сны-казкі чакаюць, як госьцяў,
«Багатых душой ягомосьцяў.
«Чакаюць вякамі цярыліва,
«Задумна, самотна, тужліва.
«Ідзеце, пяўцы, грамадою
«З жалейкаю, з лірай, з дудою!
«Вазьмеце і гусьлі старыя,
«Баяна сыны маладыя!
«З далечын забытага краю
«Вас Белая Русь запрашае!».

1921. г.

З І М Н І К.

Па зімніку проста
Ідзеш да ракі.
Бялюцца ўсюды
Карчы і сукі.

Завалены сьнегам
Абшары балот.
На белых разлогах
Лаза, нібы дрот.

Альшэўнік бяз лісьцяў
Задумны такі;
Галіны, як жылы,
Плятуцца ў кручкі.

Блішчыць палітура
Па гладзі зямлі.
І гурбы-мядзведзі
Шыр-даль аблягі.

Замёрзла выбуха,
Застыгла дрыгва.
Прытоптаны к нізу
Чарот і трава.

Сярод азярнаў
На коўдрах сьнягоў
Праложаны трэлі
Да белых стагоў.

І трэлі плятуцца
Туды і сюды,
І хочуць схавацца
Ад белай жуды.

Няма дзе схавацца,
Мароз аж пяча.
Ён голаў аб хвоі,
Бы камень, таўча.

І хвоі ў магерках
Пуховых дрыжаць.
Ваўняныя сьвіткі
На карках ляжаць.

І сьнег на галінах,
Як сала, як сыр.
Бы йдзе ў пуць-дарогу
Асілак-пастыр.

Ідзе ён, ідзе ён,—
На месцы стаіць.
Лес, стоячы, дрэмле,
Аб леце сны сьніць.

А ціш.. Аж страхоцьце
Балюе ў цішы;
Ні птушак у лесе,
Нідзе ні душы.

І сьпяць таямніцы
У прухкай труне:
Да лета схавалісь
У рэчцы на дне.

А рэчка пад лёдам
Свая—не свая.
Чужыя ёй хвоі,
Чужая зямля.

Плынь рэчкі ня кіне
Імпэтна цябе,—
Ідзі, як па мосьце,
Па гладзі яе.

Направа, налева
Таўчэцца крышталё.
Нябёсы з зямлёю
Сшывае шыр-даль;

Сшывае іголкай
У торбу адну,
Наводзіць дрымоту
І кліча да сну.

Глядзі, не засні тут—
Засьнеш наўсягды,
Бяз гэтага досіць
На сьведзе бяды.

Карысьці ад сьмерці
Твай нiкаму,
А мо' толькі ветру
Балот аднаму.

Пачне ён галёкаць,
Як воўк той, брысьці,—
Пацеха і радасьць
У дзікім выцьці.

Туманяцца далі,
Іскравіцца бель,
Надходзіць з імшары
Віхура-груцель.

У белай спадніцы
Імглы ільдынай.
Хрышціць і галосіць
Шалёнай ганьнёй.

Віхура кудзелю
На соснах прадзе,
Сіваю мяцёлкай
Паляны мяце.

І пшліць, і трусіць,
І сее муку;
Качаецца, стогне,
Ляжыць на баку.

На сумных пустэчах
Пячэ пірагі,—
Вялікія булкі,
Як горы-стагі.

І кашляе пушча,
Ад сьцюжы хрыпіць,
І дрэва па дрэву
Іграе, скрыпіць.

І звон нейкі звоніць,
Гудзіць нейкі гул;
На сьнежным прытулу
Брыдзе няпрытул.

Штось мелецца ў лесе,
Між жорнаў на мак;
Малоціцца нешта,
Дрыгочыць таптак.

А бліскі сьняжынак
Варожаць абшар,
Бы кветкі пчакочуць
І вочы і твар.

Ты—шэрая кронка
На шлюбе віхроў,
Ты—нутлая плямка
Сярод пустыроў.

Па зімніку белым
Ў агне завірух
Брыдзеш адзінокі,
І стыгне твой дух...

1922 г.

П Е С Ь Н Я.

Як-бы плача хто ў лагчыне,
Як-бы жаласна пяс,—
То малодую дзяўчыну
Бацька замуж выдае.

Муж багат, але нямілы:
Ён калека і стары.
Дзеўка плача, траціць сілы
Без карысьці, без пары.

А саколік, а Міхалка
Хоць б'ядак, але прыгож.
Сэрца рвецца на кавалкі.
Вочы мутныя ад сляз.

А тымчасам родны бацька
На дачку, як воўк, глядзіць.
«Мая воля, каб це' качка!
Пойдзеш, гадзіна!»—крычыць.

А муж гладзіць плех бліскучы
З відам: «я вам не прастак»,
Лічыць золата у кучы,
Доўга кашляе ў кулак.

А дзяцюк ад буйнай злосьці
Няпрытомны, ўвесь дрыжыць.
«Я яму раздроблю косыці!
З ёй стары ня будзе жыць!»

Сыціенуў ён кулак дубовы,
Загарэўся, як агонь;
Лышціць вочы, хмурыць бровы.
Ой, задумаў штосьці ён!

1914 г.

МОЖА БЫЦЬ...

Можа быць—родны тата
Пятлю мне над'еніць.
Можа быць—мая маці
Мне ката заменіць.

Можа быць—мая хата
Мне стане магілай.
Можа быць—хутка страчу
Апошнія сілы.

Можа быць—без хаўтураў
Засыплюць зямлёю.

Можа быць—толькі дрэва
Кіўне галіною.

Можа быць—толькі птушкі
Пачнуць там гаворкі,
Будуць часам кружыцца
Над жоўтым пагоркам.

Можа быць—зоркі з неба
Зірнуць апаўночы.
А з людзей—дык ніводны
Прыісьці не захоча...

1915 г.

* * *

Пяе струна надхнёная,
Варожыць па начы;
Ад шчасьця млею, стогну я,
О, сэрца, не маўчы!..

Папера—поле белае
Для літараў-зярнят.
Шчыр-думкі сею смела я,
Я—сейбіт, я—багат.

Радкі—барозны роўныя
Вяду сахой-пяром.
Ратайскай сілай поўны я,
Магутнаю, як гром.

1921 г.

ГРЫМОТЫ Й ЦІШЫ.

* * *

З пылаючых квятаў-вагнішчаў,
 З крываваых, грымотных ігрышчаў,
 З узгор'яў-курганаў сталёвых,
 З асілкаў-маякаў дубовых,
 З сям'і навальніцаў-віхораў,
 З пявучых, міргаючых зораў
 Радзіўся прарок.

І словы яго цудадзеюць—
 Ад іхніх кадзілаў хмялеюць.
 І водгук яго—сполах мора,
 Калыша даліны і горы.
 І сонечным днём азароны
 Магутныя піша законы
 Вялікі прарок.

Асеньнім гнілішчам—старое,
 Вясновам растком—маладое;
 Аджыўшае—совы, кажаны,
 Густыя страшныя туманы;
 Раджонае—сокалам-птахам
 Лунае над горным над гмахам
 Віхораў і бур.

Рукой мазалістай, жылістай
 І молатам зычным, іскрыстым
 Арліныя песьні куюцца;
 Гартуюцца, горда пяюцца,
 Гудзяць сям'эхвонным мэталам.
 Буяюць зварушаным шквалам,
 Іх подых—агонь.

Бухторацца моцныя грудзі,
Асілкі, багі, а ня людзі.
Праменицца вока бясконца,
Шыбае да самага сонца,
Дзе новая праўда мяцежыць,
Дзе новае неба бязбрэжыць
Над новай зямлёй.

1921 г.

В О Л Я.

Трупы ляжалі, як горы.
Стогны плылі на прасторы.
Воўкам крывавым пажары
Вылі на полі-абшары.
Над папялішчамі смела
Воля на скрыдлах ляцела;
Горнай арліхаю славы
Пела над цёмнай дубравай;
Волатам юным у зброях
Дух падымала у болах;
Вогненай зданню скрыдлатай
Зьяла над полем, над хатай;
Дзікім канём за гарою
Вабіла вока людзкое;
Бурай агнёвай над глебай
Гук падымала да неба;
З хваль выплывала царыцай,
З неба сьвяцілася зарніцай;
Бедных надзеяй карміла,
Люд у бядзе весяліла;
Ўночы камэтай квацістай
Брызгала снопам іскрыстым;

Люду гаротнаму казкі,
Спы даравала і ласкі;

Перад замучаным вокам
Гордым стаяла прарокам;

Клікала ў бой на змагаьне,
Клікала з раньня да раньня;

Звала на сьвежых матілах,
Кроў запалала у жылах;

Гымнам варожыла сэрцы,
Каб не баяліся сьмерці.

1922 г.

ШАТАН СЬМЕРЦІ.

Над зямлэй нясецца чорны шатан сьмерці,
На кані скрыдлатым піруном грыміць.
Неба запалала, неба разарвецца,—
Ўся зямля ў трывозе, як дрыгва дрыжыць,

Над зямлэй нясецца жудасная смага.
Туманом вільготным абхапіла сьвет,
Злыдні разгарнулі залатыя сьцягі,
Сьмерць касою піша месьцівы свой завет:

«Кроў, агонь і гібель—сэрца майго мэта!
Стогн, кананьне, трупы—асалода мне!
Мне, як сьведкі, служаць страшныя камэты,
Льюць агнём на небу ў ночным ціхім сьне».

«Чалавек няшчасны, выні коўш паўнюткі!
Гэй, хутчэй за працу, гідкі, дзікі кат!
Кроў, агонь і гібель, запануе хутка!
Забівай адважна брата свайго, брат!»

1916 г.

К А Т.

Першы кур п'яе. Паўночная гадзіна...
Маўклівы, чорны кот праз мой пакой бяжыць.
Жудасьць, сьмерць і страх плятуцца павуцінай.
Зданьнё вядзе свой сьпеў, зданьнё, як ліст, дрыжыць...

Сэрца ў цішыне таёмнасьцяў чакае...
Груган шуміць аб шкло. Груган—мой родны брат.
Ноч маўчыць, як цень, трывожная такая...
О, буду я ў крыві купацца, бо я—кат!

Бацька мой і дзед былі так сама каты;
У спадчыну яны сякеру далі мне.
Над людзьмі твару я гібелі і страты,
Нарэзаў шмат галоў бунтарскіх у турме.

Кур другі п'яе... Як госяць магільны, б'ецца
Груган аб шкло вакна. Сякера круць і верць
На каменнай сыяне; у рукі мае рвецца,
Бо рэзаць хоча ўсіх, усюды тварыць сьмерць.

Даўную іржу гарачаю крывёю
Я выцерці хачу цяпер на новы лад.
Сякера круць і рвець,—ня мае супакою
І вастрэйшай віхціць.—Ёй будзе працы пимат.

У крываваы цьвет я апранусь з ахвотай;
Ахвярамі людзей бясконца я багат.
Гэй, рыхтуйся, друг-сякера, да работы!
Вось трэці кур п'яе. Я—кат! Я—мсьцівы кат!

1915 г.

Г А М...

Там, дзе нівы, дзе абшары,
Сухавей і пажары
Абляглі;
Там, дзе суш спаліла збожжа,
Дае імчыцца дух варожы
На зямлі;

Там, дзе медны подых неба
Скамяніў лугі і глебу,
Траўку, пень;
Там, дзе праца аратая
Зьнікла, быццам мара тая,
Нібы цень;

Там загула Галадуха касьцістая,
Смаглая, гідкая, дзікая, мглістая;
Меле клыкамі атручанымі;
Косіць людзей яна голадам, морамі.
Кідае косьці вятрамі-віхорамі,
Ловіць іх пальцамі скручанымі.

Вые над вёскамі шэрай ваўчыхаю,
Спалах вісіць над гасподаю ціхаю,
Сьмерць гудзе над абяздоленымі.
Дзеткі малыя, старыя бабулечкі
Стогнуць, канаюць над беднай хатулечкай,
Горам яны заняволеныя.

Тысячы... тысячы...—трудна знаць лік,—
Кормяцца глінай, карой.
Тысячы... тысячы...
Пухнуць ад голаду. Сохне язык.
Скіданы трупы гарой.
Тысячы... тысячы...

Жудасць пануе на ўсіх берагох
Волгі магутнай.
Душыць пагібель, бы каменны бог,
Вее пакутай.
Сее нядоля атруты свае
Макам агнёвым;
Песьні шалёныя гулка пяе
Гукам сталёвым.

Носяцца, носяцца чорныя духі,
Чорныя сілы.
Падаюць, падаюць людзі, як мухі,—
Ўсюды магілы...

Роспач-адчай мігаціць у вачох,
Бліскае стогн на палёх:

...Ратуйце! Ратуйце!

Птушкай заклятай пад небам нямым
Стогн расплываецца ў дым:

...Ратуйце! Ратуйце!

Корчацца-ломяцца тысячы рук
Ад дзікіх ад страшных ад мук:

...Ратуйце! Ратуйце!

Шэпчунца, шэпчунца тысячы губ,
— „Ад сьмерці, ад жудкіх загуб

Ратуйце!.. Ратуйце!“

...Мазоль мужыка вам заплаціць сто раз,
Мы хлеба чакаем ад вас!

Ратуйце!.. Ратуйце!..“

...Дагэтуль шмат год, многа лет
Мы самі кармілі ўвесь сьвет...

Ратуйце!

Ратуйце! —

1921 г.

НА БІБЛІЙНЫ ЛАД.

ІСАЯ.

Заліў быдлярчы лой валюі твае грудзі —
Ты бяз душы жывец, бяз сэрца, без вачэй.
Ня трэба нам такіх — няхай такіх ня будзе!
Дык вгнь, шальмец, як цень спалоханных начэй!

Аблічына твая ад злых учынкаў брыдка,
А рукі, плечы, карк, — бы куча гнілых дроў.
Напоўнены сьлязьмі твой скарб, твае дабыткі,
На золаце-шаўкох блішчыць і пеніць кроў.

Паганін ты сабой абшар зямлі і неба,
Як дзікі зввер лясны, калечыш нам жыццё.
На забаўку такіх пякельні аддаць трэба,
З гары крыві і слёз сьпіхнуўшы ў забыццё.

1915 г.

НА СЬМЕРЦЬ А. БУРБІСА.

Яшчэ адна, яшчэ адна ахвяра
Пашла туды—ў харомы цішыні...
Пад гудам бур, пад чырванью пажараў
Правёў баец гады свае і дні.

Зашмат іх шло, зашмат іх шло ў магілы
Ў расквіце лет, заранья, без пары.
Яшчэ адна, як пламень, згасла сіла
Пад абрусом сьпяваючай зары.

Пашоў баец у князьства сьветлых ценаў,
Пад златаблеск адвечных курганоў.
Яго душа пад зьяньнем кос-праменьняў
Спачыш знайшла пад вальмам тайных сноў.

А не знайшлі жывыя ў нас спачыну,
Якім жыццё судзіла той-жа шлях.
У памяць тых, хто без пары загінуў,
За Беларусь падымем вольны сьцяг!

1922 г.

ЮДА ЖЭНІЦА...

Юда жэніца на полі.
Маладуха яго—Сьмерць.
Злыдні носяцца ў раздольлі,
Гульнію ладзяць, круць і верць.

Гэй, бярыся, зух, у бокі!
Жвавы, рудаўся, народ!
У аварожанья скокі
Сып, гуляй, шалены зброд!

Пустамель і прапаведнік
Шышка важная і моль,
Бочак золата наследнік
І абшорпаная голь,

Ладзьце карагод пякельны,
У разгойданы віхор
Зацягнеце цягай хмельнай
Плойму, цел у соткі гор!

Замест він, у коўш атруту
Лі з зачумленых батлоў!
Сьлёз, крыві, хвароб, пакуты
Не шкадуў, зьмей-душалоў!

Хтосьці ўпрысядкі заскоча,
Дробным крокам прабырэ;
Хтось, як гіцаль, заякоча,
Вышэй голаў задзярэ.

Кінь свой сорам, чалавеча!
Чэсьць сваю не сыцеражы!
Бо разьюшанае веча
Тут ня ведае мяжы.

Чалавечыя законы
Тут ня хочуць панаваць.
Болей мукаў... Болей стогнаў...
Болей жыцьцяў перарваць...

Няма сэрца, няма жалю,
Няма людзкасьці ў душы.
Апусьцілісь Сьмерці шалі.
Зьвер пануе—так пішы.

Хтосьці плача, хтось сьмяецца,
Шле праклёны на прастор.
І трасецца і нясецца
Заварожаны віхор.

Мора полымяў і крыкаў,
Мора сьлёз, крыві, касьцей.

Працца, рвецца страх вялікі.
Гэй, у скокі, гэй, хутчэй!

Юда жэніцца на полі.
Маладуха яго—Сьмерць.
Злыдні носяцца ў раздольлі,
Гульнію ладзяць, круць і верць.

1915 г.

ЛЕТАПІСЕЦ.

У ціхай, глыбокай, сьвятой падзямельні,
Дзе сыра зямліца, вільготны каменні,
Дзе ледзь пранікаюць жывыя праменьні,—
Пустэльнік сядзіць адзінокі.

Пажоўклы паргамант навален усюды.
Дзед піша і піша. Аж граматаў груды
Напісаны густа. Здаецца, што цуды
Дзед твораць у шчылі глыбокай.

Замест атрамэнту ён піша крывёю.
Разумнае вока блішчыць пад брывёю,
Ківае ён лысай сваёй галавою,
Працуюць касьцістыя рукі.

Адвечную праўду ён любіць жываю;
Ён судзіць бяз страху пра благасьць людзкую,
За шчырасьць адважна і смела ваюе.
— Яго будуць ведаць унукі.

* * *

У цёмных куткох падзямельні пануе і ціш і павага,
Часамі кажан шэрым скрыдлам някую спакойнасьць
[трывожыць:
З зацьвіўных няведамых шчылін ён вылезці мае адвагу,
І як-бы яго летапісец паўночнай работай варожыць.

На новы лад мэты-жаданьні патомкам жыцьцё ператво-
[рыць,
Збудуецца хорам на трупах, жалейка—ад трунаў трук-
[лявых.
Аб нашых стагнаньнях і муках праё процьмы вякоў за-
[гавораць,
Шмат казак, шмат песняў сыпяюць нам, шмат ска-
[жуць нам думак цікавых.
Ці людзі скіруюць да сонца з свайго астарэлага шляху?
Паленшаюць?—Старац сталетні і ведаць аб гэтым ня
[хоча:
Ня любіць пытацца. Пра час свой спакойны ён піша
[бяз страху.
Над ім кажан скрыдлам цямявым лапоча.

1915 г.

* * *

І цішыня і змрок спляліся між сабою—
Пад сьвіткаю жуды дэве варажбіткі ночы.
На скрыдлах кажаноў мільгаюць над ракою,
Глядзяць на сьвет нямы з шкляных савіных вочаў.

З-пад кожнага карча тырчаць агіды-страхі,
Пад заваньню сівой дрыгочуць таямніцы.
А зоркі не пяюць пад цёмна-сінім дахам,
Над борам ня дрыжыць карона зараніцы.

Ў самоце я сяджу пад крыжам пад пахілым,
Я чую стогн зямлі, я чую споведзь маці.
Люблю я ў гэты час туліцца да магілаў,—
Прымусам тайных слоў памёршых выклікаці.

Брыдучь яны, пльвучь, як шэраг лятученьняў,
Як ледзь прыкметны пыл над роснаю зямлёю.
Скажыце мне—Ён ёсьць?.. І нікнуць, таюць цені,—
Маўклівасьць пада мной, маўклівасьць пада мною..

1922 г.

* * *

Ад плачу птушкі невядомай я прачнуўся раніцой...
Гушчар драмаў на мшалай горцы пад туманістай імглой.
Вятрак пісаў крылом па небе таямнічы сказ вясны.
Ўгары сляпілісь руні хмарак, нібы спозьненыя сны.
Гудзеў асьвір над старай студняй роем зьюшаных пчалін.
Бязозка шастала ў ваконца сотняй пальцаў рук-галін,
Жабрачкай дрэва абапёрлась аб стары, каравы плот;
Здаецца, во скранецца з месца на жабрачы свой абход.

А птушка плача, на абшары кліча сонечны прамень.
Стаіць цяплынь і пахне мёдам новы, ранні божы дзень.
З глыбі душы ўстаюць спаміны стадам беленькіх ягнят.
Здаецца, дзень такі я бачыў шмат гадоў таму назад;
Здаецца, гэта толькі люстра хвіль мінуўшых, быўшых
дзён;

Здаецца, гэта не на яве—сьню я нейкі даўны сон.
Сто год назад таму ці болей бачыў я такі абраз...
А птушка плача, лес імшаны веснавы шапача сказ.

1922 г.

* * *

Пад пусткай цень расьце вільготны і дрыготны,
І сеецца журба над борам, касагорам.
Дух цьмы плыве ўгару дрымотны і балотны,
Імкнецца ў ціш нябёс да зораў на прасторы.

І ноч блішчыць, імчыць, як чорная маланка,
Як ліст, дрыжыць, маўчыць над полем у тумане.
Здаецца, наўсягды патух агонь заранкі,
Здаецца, новы дзень на Божы сьвет ня гліне.

І ноч схавала сьвет, бязлітасна стаптала.
І змрочнасьць саранчай агіднаю нясецца.
І шчасьце на зямлі навекі ўжо прапала.
І так што-ноч здаецца...

1922 г.

* * *

Я—кропля вялікага творчага мора,
Я—іскра квяцістага полымя зораў,
Я—водблеск нябёсных адвечных прастораў.

Душа мая—песня з сьвятога албону,
Душа мая—краска ад Божай кароны,
Душа мая—водгульце Богага стогну.

А думы—вясны залатой агнявіцы,
А думы—зямлі жыватворчай крыніца,
А думы—лугоў аксамітных расіца.

Жыцьцё маё—сон бога дзіўных Калядаў,
Жыцьцё маё—цень мясуновых прысадаў,
Жыцьцё маё—шэпт чараўнічага саду.

Памру—не памрэ жыцьцедаўчая сіла,
Што дух мой пад неба да зорак насіла,
Што кіне вянок на нямую магілу.

1922 г.

ПСАЛЬМЫ ПАЎНОЧНЫЯ.

Псалмы паўночныя,—кветкі расістыя—
Сэрца сьмяротнага сьпевы вячэстыя,

Птушкамі лёгкімі зьнізу насіліся,
Ў неба халоднае скрыдламі біліся.

Пчолкі маўклівыя—зоранькі пільныя
Іх сустракалі там цішай магільнаю.

Месяц палохаў іх сном-тэямніцаю,
Скрыдлы кадзіліў ім злой агнявіцаю.

Хмары іх вабілі шэрай пуцінаю,
Путалі-блыталі цьмой-павуцінаю.

Далі трывожлі снімі дахамі,
Процьмай бязмежнаю, белымі страхамі,

Псальмы паўночныя—ягадкі спелыя—
З неба вярнуліся асірацелыя.

Песьня за песьняю ўніз пакацілася,
Сэрца ад жаласьці ціха разбілася.

1922 г.

* * *

За мною курганы вячыстыя,
Наперадзе—далі квяцістыя,
На ростані я—дзед вандроўны.

Адкуль і куды, з якой мэтаю,
Пад тайнай якою плянэтаю
Мяне вядзе ў далёкіх шляхах няроўны?

Гду я маленькай крапінкаю,
Плыву я драбнюткай крапінкаю
Пад бурай-віхурай жыцьцёвай.

Чаму і нашто, кім скірованы,
Пад зоркай якою захованы.
Хто шопча над шляхам замовы?

. . . . .

...А досіць адзін прамень слонка,
Бурлівага сэрца гамонка,—
І гінуць, як цені, пытаньні.

Усё тады ясна на сьвеце,
Жыцьцё разумеюць і дзеці,
Слабеюць душы нараканьні.

Жывеш, нібы краска на ніве,
Як дуб на паляне,—шчаслівы,
Як бура—адважны і смелы.

Жыццём ты напоўнен, як хмелем,
Іскравым і шчырым высельлем,—
Загадкі жыцця зразумелы.

1922 г.

* * *

Я—спадчына вякоў, сын даўных пакаленняў,
Я—быстралётны цень тысячагодніх ценяў,
Я—хуткамігі блеск ранейшых мігаценняў;

Я тку далей узор няскончаных тканінаў,
Я—няпрыметны плынь стардаўных ручаінаў,
Я—кволая трава вячыхстых лугавінаў.

Я рвуся ў даль зары да новых таямніцаў,
Хачу дастаць вады з няведаных крыніцаў,
Хачу дастаць агню з высокіх зараніцаў.

Хачу парваць ланцуг тысячагодняй сталі,
Хачу прабіць сцяну да новых святлых даляў,
Хачу, каб мерцвякі ў адвечным сьне маўчалі.

А мерцвякі жывуць у кожным маім кроку,
Іх водблескі мігцяць з майго жывога вока,
Ўва мне і пада мной, і нада мной высока.

У голасе маім, у кожным маім стогне,
У думках, у крыві, ў трывожным забабоне,—
Яны кіруюць мной—я вечна ў іх палоне.

1922 г.

* * *

Сум сьмерці і радасьць жыцця
У сэрцы на шалях ляжаць.
То смеласьць, то страх забыцця—
А шалі дрыжаць і дрыжаць...

Цьма ночы і водблескі дня
Ткуць ніці пад ціхім агнём.

Ці хопіць надоўга агню?
А ночка праходзіць за днём...

Кайданы на кожны мой рух
Ці верыць, ня верыць—турма.
Пытаньні палоняць мой дух—
Адказу няма ды няма...

1922 г.

* * *

Гэй, на волак рапа ўстаньце,
Ў полі бродзіць нейкі бог.
На зялёнай на палянцы
Сьлед расісты яго ног.

Аглядае рэчкі, кветкі,
Гладзіць-песьціць кожны пень,
Сее росы на палеткі
І лабуніць вешні дзень.

Як зданьнё да загуменьня,
Казка в лесу к нам плыве,
Чуем казку ў кожным мгненні,
Над травою ды ў траве.

У сьпяваньні птушкі малай,
У журчаньні ручаін,
У стаганьні хвоі мшалай,
Ў лўным водгульлі далін.

1922 г.

МОЙ СКАРБ.

Мой скарб мацней жыцьця і сьмерці,
Бясьмертны ён у сьмертным сэрцы.

Мой скарб блішчыць—мой скарб багаты,
Даступны ўсім—ён не заляты.

Мой скарб—ад зор, мой скарб—ад неба,
Мой скарб—ад гор, мой скарб—ад глебы.

У глыбі вод, у шаптах бору,
У шоўку траў, у птушак хоры.

У серабры мільготных росаў,
У харастве дзівочых косаў.

У марах-снах, у тайных муках,
У гусляроў наструнных гуках.

1922 г.

* * *

Ставычныя, высокія
Званіцы загулі.
Да неба кінуў вокам я,
Зірнуў у глыб зямлі.

Ці хто на клічы шчырыя
Падыме галаву,
У падняб'ёсны вырай я
На веча ўсіх заву.

Ідзі туды, дзе волаты
Кладуць свой шлях да зор.
Магутны ты, бо молад ты,
Душа твая—віхор!

1922 г.

ЗАЧАРОВАНЫ КРАЙ.

НА ХУТАРЫ.

I.

Убіраецца восень у стужкі
З маслянковых дубовых лістоў,
З ветрам ладзіць над крыжам задушкі
І вандруе між дрэваў, кустоў.

То дажджом пачне плакаць на рэчцы,
Бязупынным, драбнюткім, бы шрот;
То праменьнем на небе ўсьміхнецца,
Абальле яркім сонцам чарот.

Гляне сумна на цёмныя ўзгоркі,
Кіне вокам на поле, лугі,
Завядзе між сасонак гаворкі,
Затрасе на балоце стагі.

Па гасьцінцы жабрачкай кульгае,
Штогось шапача на сон іржано;
Пад ваўном ваўком шэрым мільгае,
З азяродам вядзе калатню.

Нібы кот, драпяне валяніцу,
У завэндзаны комін зірне;
Запяе, загалосіць начніцай,
Пук саломы з страхі скубяне.

Туманом апранае фальварак,
Нібы ў шэры, вільготны кажух;
Вараныя падбухторыць да сварак,
Вырай птушак спляце у ланцуг.

Зробіць зыбку з асьвера над студнай,
Закадыша туды і сюды,
Завядзе сваю псалму марудна,
Хоць давіся ад страшнай нуды.

Восень ценем палочае, труціць
Адзінокія, мутныя дні;
Кожны раз жменьку хвіль яна скруціць;
Ноч раней затуляе лугі...

Ноч расьце і расьце, нібы казка,
Нібы ў цёмных лясах страхацьцё,
Уступае дзяньку, як на ласку,
Надта мала гадзін на жыцьцё.

II.

І гудзіць малатарня надоднік,
Коні шчыра пільнуюць свой круг,
І драцянкай фарсіць малы шкоднік,—
Абарваны свавольнік-пастух.

Як загойкае грозна і злосна,
Як тыркне пугаўём пад аброць,
Бедным конікам робіцца млосна,
А дагэтуль ішлі самахвоць.

То паправіць хамут гаспадарна,
Раптам лейцы бяз толку рване...
«Галапуп!—хтось крычыць—што так марна?
Ня кіруе, а толькі псуе!»

А ў таку малатарні у губы
Снапы сам падае гаспадар.
Аж скрыгочуць сталёвыя зубы,
Паядаюць і жруць Божы дар.

Падавайце шчыбэй без спачынку—
Зьвядуць торпу збажыны цалком.
А зярняты мільгаюць пад скрынкай
Залацістым, жывым ручайком.

Дзеўка віламі ўверх падкідае
Саламяны, скалмачаны пук:
Мо' зярнятка схавалась, хто знае,
Верыць нельга—градзецца з-пад рук.

А за ёй гаспадаравя жонка
Прабівае салому ямчай.
І журчыць, як крынічка, гамонка,
Ідзе праца хутчай і хутчай.

III.

Дзед граблямі гартае з зярнятаў
То саломку, то жмут каласоў;
А ён сам у саломе, калматы,
Як гуменьнік мінулых часоў.

Раптам грудзі яго захадзілі,
Граблі выпалі з рук, як на зло:
—«Ой, даўней, як цапом малацімі,
Неяк шмат тады лепей было!»

«Неяк людзі былі трывалейшы,
Здаравеў аж ад працы народ;
А я быў тады многа здальнейшы,
То—даўненька, таму ўжо шмат год...»

«Гарапашнік сыцеў тады з працы
Йшчэ ямчай, як ад сала, амаль;
Аслабеў наш мужык, трэ' прывнацца,
З тых часоў, як убраўся ў паркаль.»

«З тых часоў, як забыў сваю песню
І дзядоўскіх звычалў наш люд,—
Ад чужых тут зрабілася цесна,
Апаганіўся родны наш кут.»

«Ўсё пашло шурам-бурам на сьвеце
Аж да самых да Божых нябёс,
Вакол бачу цяпер ліхалецьце,
Раманом лезе фіга пад нос.»

«А даўней тут лясы ў нас шумелі,
І птацтва і звяр'я было шмат,
Пышна рэчкі вакол мігацелі;
Ой, быў край наш бясконца багат!»

«Вечарынкі былі, былі скокі,
Былі вышпўкі—проста бяда,
Мерцвякі нават браліся ў бокі,
Як лявоніху сышне дуда!»

«А цяпер-то гармошка-наскуда
Свайёй полькай даводзіць да сьлёз.
Скуль звалілася гэта заблуда?
Ну й тасьцінец маскаль нам прынёс!»

«Йшчэ прыснасьціў частушкі паганец,
На вялікае гора-бяду;
Проста вушы прыстойныя вянуць,
Як паслухаеш гэту брыду!»

IV.

Стары думае горкую думу,
Смокча люльку сваю і дыміць.
Раптам крыку наробиць ён, шуму:
«А што дзеўка бяз дзела стаіць?»

«Не да смаку, мабыць, наша праца,
Не ў спадобу ржаны каласок;
Не зявай, маляваная цаца!
Далібог, дам граблямі над бок!»

«Ты зрабілася паняй вяльможнай.
Як у горад вучыцца пашла!
Аблійсьцісь без цябе тутка можна,
Можаш сьмеда ісьці, скуль прышла!»

Зара ўлучка заплача, здаецца;
Круглы тварык гарыць, нібы жар,
І спрытней за работу бярэцца,
І сьпяшыць, бы забухаў пажар...

Рупнасьць з новаю сілай зьявілась,
Граблі, вілы свой зык завялі;
Да работы вялікая міласць
У грудзёх забуяла сям'і.

Рос імнэт, аж завыла салома,
Закружылася, бы рой дзікіх пчол;
Нібы страшна плятуцца заломы,
Нібы ведзьмы шапачуць вакол.

Нібы ладзіцца тут набажэнства
Да бажышчаў сялянскіх турбот;
Мабыць тут з даўных пор, ад маленства,
Мазоль трэцца, крывавіцца пот.

Ловіш рытм кемных рук у паветры,
Пісаніну на жыце грабель;
Гудзяць вілы таемна пад ветрам,
Хусткі баб мігацяць, быццам бель.

Цела гнецца рухава, упарта,
Разыгралася, рышае косьць;
Зьніклі сьмехі, адкінуты жарты,
Вока сыпле і строгасьць і злосьць.

Стог саломы расьце на гумвішчы,
Жыта лавінай жоўтай плыве.
Малатарня тарпу зара зьнішча,
Даастатку яе глымане.

Аж дрыжыць палахліва будынак,
Аж бурчыць пашурпачаны дах,—
Нібы дзікі збунтованы рынак
Выдае гучны вокліч на страх.

Проста люба глядзець, як работа
У руках гарапашных кіпіць.
Тут і любасьць да працы, ахвота,—
Цэлы сьвет мужыку трэ' карміць...

Аддае ён зямлі, як падатак,
Усе сілы плячоў, моцных рук;
А сам ляжа на ёй наастатак
Шэрым крыжам ад вечных ад мук...

Што-ж рабіць, такі лёс, мабыць, зьвеку
Ўжо настаўлен яму, бы канец:
Далі глебу капаць чалавеку—
Тут—пачатак яму, тут—канец.

V.

А газыніца стаіць на драбіне,
Воўчым вокам глядзіць на людзей;
Аж, здаецца, буркне зара з клінай:
«Хоць-бы кончылі працу скарэй!»

У адказ раптам шась—стала ціха,
Нібы д'ябал упутаўся сам;
Чутна лаянка дзеда: «Вось ліха,
Стары пас разьляцеў папалам!»

Гэты пас мужыку быў назолай,
Вечна рвалася старая гніль;
На вяку сваім пас вакруг колаў
Шмаргануў не адну сотню міль...

Быў ён сьведкай і другам у працы
Мазалістым і простым людзям,
Што паном будавалі палацы,
Жылі самі з бядой папалам.

А цяпер пас стары толькі шкодзіць,
На цярплівасьць людзей вядзе гарт;
Рапаруй яго—ён валаводзіць,
Цэнгля рвецца наўмысьне, на жарт.

Хоць гадзіцца ён толькі на дзягі,
На падшыўку к атопкам старым,—
Гаспадар да яго мае цягу,
Налажыў на яго свой «хэрым».

Ён гадуе ў душы забабоны,
Што, як новы здабудзе рамень,—
Не дадуць ураджаю загоны,
Ад гасподы астанецца цень.

А цяпер толькі латай і латай,
На ўвесь дзень малацьбу адлажы...
Злы капрыз часам мае араты,
Як упрэцца, як корч на мяжы.

VI.

Шчыра пот выцірае сямейка
І да хаты ідзе на спачын.
На гумнішчы жалобіць жалейка,—
Пастуха абавязак і чын.

Ускарабкаўся ён на каняку,
Нібы смоўж да апенькі прыліп;
Зьняць хамут і забылі,—зьянавага,—
Кдешчы старыя водзяць свой рып.

Голаў конь уніз хіліць, варушыць
Да халоднай пахучай расы,
Хамут зьехаў на самыя вушы
І кудлаціць і рве валасы...

Лейцы путаюць ногі у петлі,
Ў бруднай лужыне мокнуць—аж грэх;
Прысядае каняка басэтляй,
Аж глядзець на яго проста сьмех.

Раптам сучка завыла над бокам.
Нібы зараз каня зьбесьць жыўцом;
А каняка ня міргае вокам,
Ціха корміцца цьвёрдым сіўцом.

Водзіць хлопец тымчасам тры ноты,
Талалюкае ён у запар.
Галасьней паўтарае з ахвотай,
У пузыр аж надмухае твар.

Салавеюць блакітныя вочы,
Забывае сябе ды ўвесь сьвет.
У таку ў гэты час хтось мармоча,
Злосна венікам шморгае дзед.

VII.

Дзядок вечна работу знаходзіць,
Бо заўсёды яе проста цэма;
Вечна тупае, ходзіць і ходзіць,
І памерці на'т часу няма.

Кучу жыта шаруе, шліфуе,
Пачынае мятлою мясьці;
На язык часам зерне спрабуе,
Адкідае пылінкі, асьці.

І на збожжа вірне без дакукі,
І кіўне галавой кожны раз:
«Мазалі хоць скалечылі рукі—
Умалотнае жыта у нас!»

«А чысьцюткае—проста на дзіва,
Гарфаваць на'т ня трэба, дальбог!
Без званца і ядрона да мліва,—
Будзе белы ў нас хлеб, як пірог.»

Але радасьць, спынілась на месцы,
Ашчавеў бражджатлівы язык:
«Без мякіны хлеб прыдзецца есьці?!»
А да гэтага дзед ня прывык.

«Без мякіны...Ды гэта-ж распуства!
Тож ашчады ня будзе ніяк!
Без мякіны...Кляпство гэта, глупства,
Без мякіны хлеб страціць свой смак...»

Дзед павёў на бакох скрытным вокам:
«Каб ня ўгледзіў, часамі сыноч...
Не стухлее дабро ад урокаў,
Як прыбавіцца лішні пудок...»

І давай шуфляваць зноў да кучы
І пазадкі й мякіну назад:
«Усё роўна хлеб будзе пахучы,
Смакаваць будзеш, рад ці ня рад...»

«Шмат спарней будзе хлеб наш з мякінай,
Не праколе, як шыла, кішку.
Парасьцёртую разам з збажынай
Я глытаў яе шмат на вяку.»

«А мякіна у хлебе ня шкодзіць,
Не зашкодзіць і франтам маім.» —
Аднак дзед аглянуўся, як злодзей,
Пры учынку агідным сваім.

VIII

Сам з сабою дзед ціха гамоніць,
Нібы гутарку в духам вядзе;
Так сумленьне і гонар бароніць,
Сваю казку жыцця так пляце.

Улюблёна глядзіць ён на жыта,
Зморшчыць лоб у гармонік стары;
Нібы сэкрат страшны тут гарыты,
Тастамэнты мінулай пары.

Кожна зерне яму штосьці кажа,
І мякіна шалне успамін.
Ой, шмат думак гадуе і вяжа
У гаротнай душы селянін!

І ня скеміш, ня сьцяміш, ня злічыш
Тоўсты жмутак працоўных гадоў.
«Бог сьвяты, ці яшчэ павялічыш?
Ці ня годзе ужо? ці ня до?»

«Хіба мне бадай не давядзецца
На вясну ды в сьвалкай гуляць:
У грудзёх штось хрыпіць і здаецца,
Хутка кіну людзём дакучаць...»

Вось вірнуў ён у бок на газыню,
Мільганула і згасла яна.
А на небе красуе зарніца,
Адбіваецца ў шыбах вакна.

Аобразкі там на вышцы малюе
Тайны квачык нябачнай рукі,
Гэта пішацца гимні—«аляльлюя»
Айцу вечнаму неба, зямлі.

І чаго ты, чаго не пабачыш
У багатых у фарбах у тых:
Хмарак воблікі пераіначыш
У сям'ю патрыярхаў сьвятых.

Там на глебе агнёвых калёраў,
Райскі мак крышталёвы цьвіце;
Там, апрануты ў яркія зоры,
Волат лапці з праменьняў пляце.

Кожны лапаць—вялікі, як хата,—
Пурпуровым агнішчам сьвяціць.
А вакол гэтак пышна, багата
Срыбны, казачны замак стаіць.

Там у сажаўках ярка чырвоных
Качкі дзіўныя ціха плывуць.
У бліскучых бел-сьнежных каронах
Па даліне тры старцы ідуць.

І глядзяць на ўсход там, дзе слонка
Мігаціць, як вуглёвы арэх...
На купінах варожаць сасонкі
І бялеюцца ў хмарках, як сьнег.

IX.

Раптам хмары з нябёсных аблогаў
Паплылі на край неба, на бор,
Бы загад выпаўняўся ад Бога—
Зрабіць вольным блакітны прастор.

Вялічэзнай празрыстаю міскай
Неба ціха лягло на зямлю;
Нібы маці над кволай калыскай
Шапянула дзіцяці «люблю».

На платох тчэцца шоўк павуціны,
І кудзеліць над хаткай дымок;
Пад вакном млее чырвань рабіны,—
Будзе слаўны, пагодны дзянёк...

«Баб'е лета» аздобіць шыр ніваў,
Закрасуецца сонца ярчай...
Утаропіць на рунь-зеляніву
Міліёны лагодных вачэй.

Пазалоціць дубы на гародзе,
Прыгалубіць кудравы гушчар;
На лістоў дыване ў карагодзе
Будзе шаптаць на цэлы абшар.

Пакуль шэрань засрыбрыць сівізнай
Абамлеўшай зямлі кожны крок,
Пакуль лес апранецца ў бялізну,
Пакуль рэчку абхопіць лядок.

X.

Вось зарыпалі хрыпла вароты,
Дзед вірнуў на гумно, на хлявы.
«Трэба сёнейка вымазаць боты—
Пацьвярдзеюць ад мокрай травы!»

Як угледзіў хлапца, крыкнуў строга:
«Што галуздаеш, шэльма, псякосьць?
Быдла ў хлеме стаіць, бойся Бога,
Ты бакі абіваеш, як госьць!»

І паплёўся дзядочак да хаты
Растрывожаны, злосны такі.
«Неяк пахне ад печы занадта,
Мабыць Наста пячэ праснакі».

«Да кармежкі мае вельмі рупны,
Не сьнядаваньне рыхтуюць, а пір;
Ўсё адразу пажруць неадступна,
Гаспадарку ўсю пусьцяць у вір.»

«А зьясі хоць вала і карову,
Дык за гэта ўсё гонар адзін!»
І насупіў калматыя бровы
Наш ашчадны стары селянін.

«Да Калядаў тры месяцы з гакам,—
Парсюкоў ужо колюць аж трох.
Гэта-ж сена касіць ды сабакам!
Каб ты, сынку мой, каменем лёг!»

«Ну, няхай! Я ўжо выпусьціў лейцы,
Хай сыноч гаспадарыцы! Мне—што?
Як унук ва яловай жалейцы,
Пралююкае лёс за нішто!»

«Увесь пот, каб іх няньчылі голых,
На кішку прапускаюць яны!
Сабяруць галадранцаў вясёлых
І ядуць з верашчакай бліны!»

«А каб грошы гарусьціў мой Янка,
Гэта-ж—фэ!—грош мазоліць яго!
Гэткіх дзетак хай душыць маланка!»—
І дзед плюнуў ад сэрца ўсяго.

XI.

Азірнуўся дзядок на дзядзінец,
Кінуў вокам на сьвіран стары:
«Прызапасілі новы гасьцінец,
Загавееш душой без пары?»

«Дзе прапала сякера з-пад ліпы?
Трэба латаць стары частакол!»—
І ад дзедава гнеўнага крыку
Разьляцеліся куры вакол.

«Дзе прапала сякера? гэі, чэрці!»—
І пашоў на дрывотнік шукаць.
«Кожны дзень ад іх можна памерці,
Каб іх зыбала чортава маць!»

І ён поркаўся ў трэсках, у кучах,
І рукамі гальцішча капаў,
І сапеў на сьмяцьці, на анучах,
Нібы скарб тут багаты шукаў.

Вось, знайшоў ён сякеру нарэшце
І давай яе пільна глядзець:
Ці сядзіць тапарышча на месцы,
Ці ня выскачыў клін, як шальмец.

Вастрыню пазурамі прабуе
І ківае сівой галавой.
На дзядзінец увесь ён гвалтуе:
«Гэта-ж проста загуба, разбой!»

«Крымінал! дзе прапалі вы людзі!
Гэй, сюды, акаянцы! сюды!
Гэта-ж сьвет такі грэх не забудзе!
Нарабілі тут процьму бяды!»

Нібы двор аблягло пажарышчам,
Бягуць з хаты усе на садом.
«Гультаі! пашчарбалі лязьвішча!
Хоць садзісь на сякеру вярхом!»

Дзед пыткае сям'ю і пілуе,
Бярэ ўсіх на цыгундар страшны:
«Хто вам, погань, праступ падаруе!
Злыдні! нечысьці вы! груганы!»

А сямейка маўчыць—вінавата,
Толькі брызгае кплівасьць ад воч.
«Ды ці варты злавацца так, тата?
Потым будзеш хрыпеці ўсю ноч.»

Так адважыўся сын пікнуць слова
І паклікаў у хату сям'ю.
Хоць дзядоўскія крыкі ня новы—
Надакучылі ўсё-ткі яму.

20/XII—21 г.

ЗАЧАРОВАНЫ КРАЙ.

1. НА ПАЛЕСКІМ БАЛОЦЕ.

І туды і сюды навакола глядзі:
Ўсюды тхлань, усюль гідкае нетра.
Па карчох, па ламох цэлы тыдзень брыдзі,
Цябе душыць гнілое паветра.

Сьцеражыся дрыгвы, бо, як ведзьма, глыне,
Чорт у процьму пацягне за ногі;
Прападзеш пад карчом у дрыготным багне,
Дзе няма ні пуці, ні дарогі.

Сум пануе вакол, страхасьце і жуда,
Плача каня ў кустох на балоце;
Адусюль на цябе паглядае брыда,
Млее сэрца, дрыжыць у самоце.

2. ШТО БЫЛО ДА СТВАРЭНЬНЯ ПАЛЕСЬСЯ.

Зіхацела даўней тут вада, нібы шкло,
Быццам неба лялелась другое.
І Палескай зямлі тут зусім ня было,—
Быў абшар вадзяністы затое.

Толькі рыбкі ў вадзе зычна плюхалісь тут,
Мігацелі хвастамі на дзіва.
На жар-Сонца глядзеў акунёў цэлы жмут,
Карагод пачынаў палахліва.

Сонца ўсходзіла з хваль, на надводны абшар,
Бо пад коўдрай вады начавала.
Красавалі ў глыбі плоймы колераў, хмар,
Было «звечных косак ня мала.

Неба ў люстры вады аж на самае дно,
На бурштын апускалася чысты,
І дрыжала яно, і блішчала яно
Пярлямутравай плахтай іскрыстай.

І блакіт расьпывітаў да нябёс ад вады
Абрусом-палатном з павуціны;
На блакіце—блакіт. За гадамі гады
Гэтак шлі векавечнай пуцінай.

Ветрык хмаркі ганяў, ветрык зыбаў віры,
Цішыню лёгкім шэптам трывожыў;
Кальхаў Ціш вякоў ад пары да пары,
Бы дзіцё сваё песьціў і гошыў.

Стыгла маць-Цішыня. Ні людзей, ні зьвяроў,
Ні драўлякаў, ні траў, ні зямліцы...
Вадзяніпаю Цьма з-пад шклянных пустыроў
Выхадзіла на ўзьверх падзівіцца.

Быў нямы Божы сьвет, рiбы камень-скала,
Быў нямы даль-абшар над вадою;
Цішыня, як мара, вандравала, плыла.
Шлі гады так капа за капою...

3. БОГ, ЧОРТ І ДУДА.

Ў алатырных палёх Бог на небе сядзеў,
Галубіную кнігу чытаў Ён.
З глыбі вод угару злы нячысьцік глядзеў,
І зьмячную кнігу трымаў ён.

Ў белай кнізе сьвятой было мудрасьцяў шмат
Аб дабры векавечным, аб долі.
Ў чорнай кнізе страшной было жудасьцяў шмат
Аб сьмяротных грахах, аб нядолі.

Паміж небам-зямлёй самаграйка-дуда
На грудзях дзеда-Сонца вісела.
Побач ціха плыла сьветлых хмар грамада,
Побач зьяньне блакітнае мзела.

Нібы птушкі ў гнязьдзе, спалі гукі дуды,
Іх ніхто ня будзіў навакола
Так плылі, тае ішлі за гадамі гады,
Бы в вясёлак адвечнае кола.

З валакністых агнёў ткала даль паясы,
Аздабляла ў нябёсныя краскі;
З яркіх зораў-вачэй ткала даль абрусы,
Дуда спала пад сонечнай ласкай.

4. ПЕРШЫ СОН ДУДЫ.

Вось дуда сьніла сон, заварожаны сон:
Матылькамі кружыліся зыкі.
Абляцеў белы сьвет дзіўны тон, вешчы тон
Пад рукамі сівога музыкі.

Спеў імкнуў на абшар лебядзіным пучём,
Дудар граў і сьпяваў гимны-песні.
Бачыў хаткі сяляў, бачыў панскі харом,
Вольны сьвет дудару быў за цесны.

Сьлёзы ў ясных вачох зьлілі сьветлай расой,
Акраплялі ратайскія грудзі.
Людзі шлі на агонь. Людзі рынулі ў бой,
Згадаваныя песнямі людзі.

Нібы хвалі плылі, бы рвануўся сыр-бор,
Грамада шла, гуляла, сьпявала.
І глядзела ўгару на нябёсны прастор,
І надхненне ў вачох красавала.

Колькі моцы было ў родных песнях людзей,
Радасьць брызгала сьветлай навалай.
Гукі шчасця расьлі з гарапашных грудзей,
Зычным выраем песня лунала.

5. ДРУГІ СОН ДУДЫ.

Вось дуда сьніла сон: Абяздолены край
Між балет і лясоў дрэмле ціха.
Па лугох і палёх жабраком ходзіць Бай,
Па шнурох мчыцца Злыбеда-Ліха.

Край той сьпіць, як стары заняджаны дзед
За цямнюткай за курнай пячуркай,
А над краем відаць сьветлы, зорачны сьлед,
Пазахован пад шэраю хмуркай.

Ой, каб быў там пясняр, сівабровы дудар
У забытай, загнанай старонцы,—
Ён падняў-бы людзей, разварухаў-б абшар
І паклікаў-бы ў госьці да сонца!

Скарб багаты ў зямлі захаваны ляжыць,
Сіла брызгае сьветлай крыніцай.
І прачнецца той край, будзе вечна ён жыць,
Закрасуе зарой-зараніцай.

Самаграйка дуда лятупела ўва сьне,
На Русь Белую думкай шыбала.
І дуда сьніла сон аб сваёй старане,
Дудара беларуса чакала.

6. ЯК БОГ СТВАРЫЎ ПАЛЕСЬСЕ.

Вось уздумаў Пан Бог край Палесьсе стварыць
І людзей і жывёлін і птухаў;
І вяроўку пачаў Ён з праменьчыкаў віць,
І сіваю патыліцу чухаў.

Па вяроўцы з нябёс апусьціўся ў вадугу,—
Бог—вялікі штукар на ўсе рукі;
Захапіў Ён з сабой самаграйку-дуду,—
Маюць сілу вялікую гукі.

Ледзь падумаў загад—крышталёвы чаўнок,
Як цудоўны мянтуз, паказаўся.
І сьвалка ў чаўне. Ў той сьвалцы камок,
Як шаўковы клубок разьвязаўся.

Разьвязаўся клубок: дымэнтавы мак
Заіскравіў, напоўніў сьвалку.
Бог бярэ на вагу, Бог прабуе на смак,
Такіх зерняў ня еў Ён і змалеу.

«Вось насеньне—дабро, любата, пекната!
Гэтым сьвет тут засеяці трэба!
Тут хай будзе лясок, там—трава-асата,
А далей—чарназемная глеба».

Бог плыве на чаўне ды мяркуе туд-сюд,
Нібы добры ратай гаспадарны;
Сыпне жменю добра—і расьце, проста цуд,
Пушча-лес, нібы сад вялізарны.

Вада шчыліцца—ў міг выступае гаёк,
А за гаем—лугі, сенажаці.
Зелянеюць палі і шуміць каласок,
Ажыла ўся зямеліца-маці.

Выступаюць ушыр, разьлягаюцца ўдаль
Лугі, пожні, даліны і ўзгоркі.
Кветкі граюць, блішчаць, зелень ладзіць свой баль,
Мігаціцца раса, нібы зоркі.

Прамяністым агнём сонца грэе зямлю,
Аздабляе луг сьвежы і сочны.
Цяплыня... Хоць дзіце палажы на ралью,
Дык пачне тут расьці відавочна.

• **ІГРАЮЧЫ НАДУДЗЕ, БОГ СТВАРЫЎ ПТУШАК, ЗЬВЯРОЎ
І ПЕРШАГА ПАЛЯШУКА.**

Ой, пачатку няма, ой, канца ня відаць
Шчыр-красе агняцвіетаў і хварбаў.
Вось, давай на дудзе Бог іграць ды іграць—
І зьявіліся новыя скарбы:

Замільгаў матылёк, зашумела пчала,
Зух-стрыгунчык між травак туркоча.
І вязюля п'яе, кволы гук завяла,
Громка болбатка ў лесе балбоча.

Грае Бог на дудзе. Лось выходзіць на лог
З лагавішчаў дрымучага бору;
Тур лагодна глядзіць на атару ў палёх,
Што пасецца на вольным прасторы.

Грае Бог на дудзе і плыве песьня-гук,
Бог насеньне вакол раскідае.
На паляне стаіць, нібы дуб, паляшук,
Першы раз Божы сьвет аглядае.

Выкрасае агонь, дыміць люльку ўзасос,
І магерку кідае на камень;
Зірк туды і сюды—уваходзіць у стос,
Бурчыць: «Хату збудую тут. Аман!»

Шмат клопот, шмат турбот, паляшук, будзеш меце-
Ты глядзі, ня спудлуй, а трымайся!
Прападзеш, як разок заваронішся ледзь,
Пад сабой пастыром быць старайся.

Дзеі-думкі твае—гэта стада гаўяд
На даліне абшырнай жыццёвай.
Пуга-цямлівасьць іх хай бароніць ад здрад,
Няхай рупнасьць трымае ў захове.

Станеш пасьвіць як сьлед—будзеш сыты і сам,
Пачне Доля па нітцы скакаці;
Загультуеш—карысьць будзе злыбедам-псам,—
Загрызуць цябе ў полі і ў хаце.

8. ЧОРТ УКРАЎ У БОГА НАСЕНЬНЕ, А БОГ НІБЫ-ТО-
НЯ ПРЫКМЕЦІЎ.

Бог плыве на чаўне, а тымчасам злы чорт
Круць і верць вакол Божае вабы.
Чорт з рагамі, з хвастом і худы, як той хорт,
Чорт—гідкі і сьлізкі, нібы жаба.

Нібы ўюн, туд і сюд вакол Бога шальмец,
На насеньне ён сьлюнкі пускае;
Трэ аб човен бакі, дасьць пад човен нурэд,
Дразьніць Бога, як малпа дурная.

Раптам лапу тыц-мыц, цапнуў жменю добра,
Проста з рук вырваў Божых чарцюга.
Ён насеньне глынуў і пацлыў, як мара,
Рагатаў жарабцом лайдацюга.

Бог маўчаў—яму што? Кончыў працу. Назад
Па вяроўцы ўскарабкаўся ў неба.
На аблоках ляжыць. Спачывае, і рад,
Што нацацкаўся болей, чым трэба.

9. ПАЛЯШУК ГРАЕ НА ДУДЗЕ.

Кінуў з неба дуду на зямлю Бог уніз,
Паляшук ад яе слодыч мае.
Скача поле і лес, скача зьвер сярод хмыз,
Як ратай на дудзе заіграе.

І дабрэе влі воўк; ён глядзіць, бы ягнё,
І ківае ў лад-тахт галавою.
Нібы рой галубкоў, замаўчыць груганьні
І нясецца над мягкай ральлёю.

Ня кусае вужак; ён зьвярнуўся клубком,
Заварожаны слухае граньне.
Хоць у рукі бяры, перазайся вужом,—
На цябе, як анёл той, ён гляне.

Паляшук на дудзе пасья працы цяжкой
Грае цэламу сьвету на дзіва.
Адыходзіць, як цень, жальба з цяжкой журбой,
На душы бы хто мажа алівай.

Плывуць гукі ў прастор, нібы птушкі нябёс,
Разлягаюцца пошчакам дробным.
Рады краскі, трава; ў сьвітках—кропельках рос—
Апранаюцца пышна, аздобна.

І журчыць ручаёк, байку-казку пляце,
Дудару вельмі шчыра уторыць,—
Во' ад чараў дуды ўся зямля запяе,
Зараз камень нямы загаворыць...

Ой, на сьвеце няма ні мацней, ні пякней
Зычнай песьні і простаі і шчырай;
Паляшук нават сьмерць забывае пры ёй,
Яго сэрца пускаецца ў вырай.

Думка рэчкай плыве ў заварожаны круг,—
Угару да варыз-араніцы,
І вяртаецца стуль, як расіца на луг,
Нібы кропля да роднай крыніцы.

10 ЯК ЧОРТ СТВАРЫЎ БАЛОТА.

Чорта гне у дугу, белмы лезуць на лоб,
Ў жываце забурчала занадта;
Бы атруту глынуў, бы глынуў горкі боб—
То зашкодзілі Божа зарняты.

Ён крычыць на живот, бо пачала расьці
Раптам чэрава ў стог вялічэжны,
Расьпірае бакі, ні сапсыці, ні храпсыці,—
Распучыўся ў гару ваўкарэзны.

І пачаў ён бляваць, мэкаць, нібы каза,—
То вылазіць крадзёнае бокам;
Там, дзе плюне,—расьце гнілы корч і лаза,
І ракіта і дзіч ненарокам.

Чорт снуе, як павук; выпірае аж дух.
Плюе, хракае серкай, крывёю;
Ён паганіць ваду цэлай кучай рапух,
Рабакамі і дзікай травою.

Яму моташна-страх, аж хвастом лясь і лясь,
Дзе рыгне—камары, аваднішчы;
З губы купіны пруць,—скок і скок, плясь і плясь,
Чорт паскудзіць ваду, брудам нішчыць.

Ад натугі язык цяляпаецца ўздоўж,
І тырчыць, нібы шост сукаваты.
Ўвесь запеніўся чорт; ён сьлізкі, як той смоўж,
А плюецца, плюецца рагаты.

Там, дзе плюне,—багно і рудаўка, трава,
Тхлань трасецца, лапоча, дрыгоча;
Чадзіць голаў багун, сасе п'яўкай дрыгва,
То паморак, то трасца якоча.

Чорт нарэшце за корч зачачіўся, рыгнуў—
З жывата ўсё насеньне рванула;
Забурчала, аж бор у далі ўздрыгануў,
Аж сава дзікі сьпеў зацягнула.

Апаганіўся ўвесь чысты водны прастор,
Стаў ён чортавым вечным балотам:
Там пашлі панаваць страхадзьцё, сьмертны мор,
І начніца і цмок пад чаротам.

Чарцяняты кішаць, нібы вар у катле,
Іх гадуе там чортава матка;
Паратунку няма ад іх проста нігдзе,—
Прыстаюць да лапцёў, да апраткі.

Як замуцяць народ, як пачнуць штось шаптаць,
Хто паверыць ім—паўна загіне;
Напсуюць шмат людзей, хоць гаці іх на гаць,—
Нечысьць строіць пякельныя кпіны.

11. ЧОРТ ВАРЫЦЬ СІВУХУ НА ЗАГУБУ ПАЛЯШУКУ.

То ня вецер гудзіць, ня шуміць сухавей,
То ня гойдаюць злыя віхуры;
То над борам ня мчыць чарадзеіны цар-зьмей,
То ня ладзяцца плачы-хаўтуры.

Гэта ў медных катлох між зачумленых вод
Вадзянік варыць жыжу-атруту;
Там і хмель, і палынь, і пякельны смурод—
Для людзей на лайдацтва, пакуту.

Многа бочак стаіць між балотных карчоў,
Іх пільнуюць-вартуюць вужакі;
Жыжа пенай бурліць, блішчыць соткай вачоў.
Ой, шалёныя будуць прысмакі!

І гартуецца моц, і сталюецца крэц,
І пячо агнём, плягай пякельнай;
Голаў круціць, бы ўюн, і малоціць, як цэп,
Глузд туманіць бамбэнкам вясельным.

Ня дыміцца туман—куруць люльку сваю
Вінакур-вадзянік сярод ночы.
Нечысьць вабіць людзей, нечысьць ладзіць гульнію,
Дым туманіць у самыя вочы.

Паляшук моцна п'ян; скача, песьні пяе,
Ле у глотку нячысьцікаў трунак;
Ломіць-крышыць усё, бацьку роднага б'е,—
Дзеці клічуць людзей на ратунак.

Як за клямку в дзвярэй, цягне чорт за язык—
Паляшук нешта брыдка гавора;
Ён хрыпіць, як вапрук, ён раве, як той бык,—
Па калена яму тады мора.

Працу кіне зусім, голад вострыць свой зуб,
Гніе хажа ідохве скаціна,—
Прападзе паляшук. Гэта чорт-душагуб
Яго зьверне з праўдзівай пучіны.

12. ЧОРТАВА ЛАЗА АБХАПЛА ПАЛЕСЬСЕ. ШТО
З ГЭТАГА ВЫШЛА.

Урадзіла лаза. Нясе ліха з сабой,
Перашла ад балота на поле,—
Проста рады няма, стаіць дзікай сьцяной,—
Паляшук праклінае лёс-долю.

Тут агледзіўся Бог: цэлы край прападзе
Пад чартоўскай плячэнкай-заховай;
То-ж Палесьсе, як дзед, барадой абрасьце
Кучаравай, калючай, лазовай.

Давай сонцам пячы, давай парыць ваду—
Яшчэ болей расьце, вырастае.
І мароз Бог паслаў на лазу, на брыду,—
А лаза не баіцца, ня дбае.

Зноў бярэцца яна на вясну, як вязель,
Заглушае лугі і паляны;
Лезе ў вочы і ў твар, як дакучлівы чмель,
Свайй лапай чартоўскай паганай.

І взуе паляшук, і сякеру бярэ,
І кусты ён цярэбіць адважна.
Няма ведама скуль, на сустрэчу чорт прэ,
Секачу ён шапкуе паважна.

Чорт частуе яго з капшука тытуном,—
Паляшук гэта зельле смакуе.
Чорт ратая заве гультаям, ласуном,
З яго люлькі жартуе, шуткуе:

«Ты радзіўся, мабыць, з сваёй люлькай ў губах,—
З губ ня выпусьціш люлькі ніколі;
Ты прывык да яе, цёгля дыміш, аж страх,
Душыш дымам гаркім сваю долю».

«Загарыцца твой кут,—няма як ратаваць,—
Насаграйкай сваёй ты заняты.
Прыдзе Сьмерць па душу—няма як паміраць,—
Тытуну йшчэ асталась багата».

«За жыцьцё тытуну спаліш ты цэлы стог,
На той сьвет ты паедзеш вандзонкай;
Гібель бочак віна выпівай, каб ня ссох,
Каб лілася, як рэчка, гамонка.»

І хвастом ляснуў чорт—з-пад лазы гоц і гоц—
Скача пляшка за пляшкай сівухі;
Паляшук п'е на гвалт, паляшук п'е на моц,
Абліваецца чортавай юхай.

«Кінь лазу церабіць—кажа чорт,—лепш дуду
Прынясі ды зайграй мне вясельле.»
І пашоў паляшук па дуду на бяду
І ад бабы дастаў на пахмельле.

13. ЯК ПАРАВІЛІСЯ ЧАРТОЎСКІЯ ДАРОГІ І ЯК ПАЛЯ-
ШУЧКА ЗРАБІЛАСЯ ВЕДЗЬМАЙ.

Жонка б'е мужыка той чартоўскай лазой,
Паляшук нешта сп'яну бармоча.
Чорт вясёлы глядзіць, круць і верць галавой
І віляе хвастом і рагоча.

Тутка рады няма, сама баба пашла
Церабіці лазу, драць на лыкі;
Ўе вяроўкі з кары, супачыць прылягла,—
Дзень пагодны, лагодны, вялікі.

Прывалюхаўся чорт. «Хто тут лыкі дзярэ?
Ды на што табе, свацця, вяроўкі?
Нашто губіш лазу?»—Чорта сполах бярэ;
Распускае кабета шнурыўкі.

«Хочаш ведаць на што? Зара я пакажу.
Стань во' тут, каля гэтага дуба;
Я на рукі твае во' лычок палажу!»
Баба чорта рукою галубе.

Чорт раскіе і размяк, анямеўшы стаіць;
Так стаяў-бы галамі, здаецца.
Баба лапчыць яго, росным вокам блішчыць
І смяецца, смяецца, смяецца.

Скрампавала яго да таўшчэзных суюў
Лычаком і вяроўкай пляцёнай;
А лазою давай лупцаваць па баках,—
Задрыжалі чартоўскія стогны.

Чорт рвануўся раз-два, вырваў дуб вежавы
І сунуў з тоўстым дрэвам наўдэкі;
Барануе зямлю, прабівае равы,
Паратунку шукае ад здзекаў.

Баба мае свой спрыт і так сама ня сьпіць,
Моцна села на дуб і кіруе:
--Гэй, налева!--крычыць,--гэй, направа!--крычыць,--
І лупцуе, лупцуе, лупцуе.

Толькі пошчак гудзіць; вые чорт, нібы, воўк;
Грукат-стукат чуваць паміж дрэваў.
Чорт аслаб уканцы; зубы сыцяў ён і змоўк.
Грыміць баба: «Направа! налева!»

Бегаў чорт, узьварнуў шыр балотных раўніц,
Нарабіў ён брады, брадзяняты;
Дзікіх выскацяў шмат, без канца азярын,
Вызяроў і кайдобін багата.

Па сягонешні дзень асталіся сьляды,—
То чартоўскія сьцежкі, пудзіны;
Ні праехаць на іх, ні прайсьці нікуды
Няма як. А хто пойдзе—загіне.

Чорт засеў у глушы, з дуба бабу сьцягнуў
І зрабіў яе ведзьмаю лютай;
Ажانیўся ён з ёй і на вёскі сунуў
На нядолю людзям і пакуту.

14. АГІДНЫЯ ўЧЫНКІ ВЕДЗЬМЫ.

Сядзіць ведзьма ў кустох, а над ёю сава
Шэрым скрыдлам плюгавым лапоча;
Крэхча жабай, дрыжыць, як жывая дрыгва,—
Ведзьма ціха замовы шапоча.

А жар-месяц глядзіць на калматы гушчар,
Нібы твар агняшчокі, чырвоны.
Ой, Палесьсе замрэ ў ланцугох ночных чар,
У сталёвых кіпцях забабонаў.

Ваўкалакам страшным ведзьма душыць дзяцей,
Лезе чорным катом у сьлібы;
Губіць спрэсу народ, муціць бедных людзей,
Кожны прэ на ражон і на хібу.

Плодзіць-родзіць чарцей, знахароў, ведзьмароў,
Паслугачак, шаптух усюль мае;
То падвеем ляціць з-пад дзікіх пустыроў
Паляшучка, вядзьмарка старая.

На людзей, на быдлё шле бяду за бядой
І бядой паганяе, бы пугай;
Замятае сьляды чараўніцкай мятлоў,
Затуляе гнілою дзяругай.

Пусціць дождж на зямлю, сьпіне град ільдзяны,
З зачарованых горных харомаў;
Душаць кур і гусей каршуну, груганы,
Губяць збожжа страшныя заломы.

Сонца паліць-гарыць, нібы прысак—пясок,
Хоць пячы ў ім яйцо, як у печы.
Пошасць, трасца бяра, есьць дзяцей страшны Цмок,
Усіх поедам есьць і калеча.

45. ЯК ПАЛЯШУКІ ЗМАГАЮЦА З ПАМОРКАМ.

Людзі б'юць шантуноў, у магілы кладуць,
Да зямлі прыбываюць асінай.—
Ведзьмакі-мерцьвякі ня ідуць ня брыдуць
Па начох таямніцай-пудінай.

Людзі ў нушчу ідуць; з усіх сіл грамадой
Вырубваюць высокую хвою;
Рубяць крыж, валакуць да ракі талакой,
Ставяць крыж на гары за ракою.

Дзяцокі аб той крыж брусок ясеня трупы,
Губку ў міг да бруска прыкладаюць;
Загарыцца яна, агонь людзі бяруць,
Ва ўсіх хатах з яго запалюць.

І гарыць дзень і ноч, і балуе агонь,
І пад крыжам ня зводзяць агнішча.
Дзед Наморак дрыжыць, як спалоханы конь,—
Ня пускае яго нажарышча.

Ходіць-бродзіць адзін між карчышчаў балот
Страшны дзед аднавокі, калматы;
Прэ да вёсак, да сёл, дзе вартуе народ,—
Дзед праплішчыцца думае ў хаты.

Пападзе на агонь, пападзе на ваду,—
Яго смаліць агонь, вада топіць.
Люд дрыжыць і глядзіць на Наморка-брыду,
Вочы пільна ў яго утаропіць.

«Ой, пусьцеце мяне; я вам шчасьце нясу,
Векавечнае шчасьце такое...
Я вам радасьць даю, нібы божу расу,
Ой, пусьцеце-ж у хаты затое!»

«Таго шчасьця няма ў ратаёў пры жыцці,—
Яго мае кароль і нявольнік;
Яго можа багаты і бедны знайсці,
Слаўны пан і палескі бяздольнік.»

«Гэта сьмерць, гэта сьмерць...»—кажуць людзі кругом.
«Адыйдзі-жа! акыш! мы ня хочам!»
А паморак стаіць, як той цень над агнём,
Вокам зіркае, штосьці шапоча.

Расплятаюць тады бабы косы свае
І скідаюць апараты да гола;
Грамада голых баб шумна песьні няе,
Аб'яжджае сахой вакол сёлаў.

І равок-баразна мае моц, як ніхто,—
Сьмерць яго не пяройдзе ніколі.
Дзед-Паморак злуе, ажнэ плакаць гатоў,
Ходзіць-бродзіць па чыстым па полі.

16. ПАЛЯШУК ПЛЯЖЫЦЬ ЛЕС І ВЫКАРЧЫВАЕ БАЛОТА.

Шуміць бор векавы. Лясун гойкае—страх.
Ён тут пан-уладар сярод пунчы.
Паляшук пляжыць лес. Стук і стук, трах і трах,
Толькі пошчакі граюць у гушчы.

Кружыць чорт секача. Не баіцца мужык,—
Дзераўлякі ён лысіць сякеркай;
Не заблудзіцца ён, бо да лесу прывык,
Як да сьвіткі сваёй, да магеркі.

Валіць хвоею і дуб, для будоўлі кладзе,
Чысьціць лапівка, шчыра карчуе;
Сее збожжа, арэ, бараною вядзе,
І бяды за сабою ня чуе.

Жыта жнуць і пяюць, урадзіла зямля,
Жняём ладзіць дажынкі араты.
Рэчка грае, бурліць; мёдам пахне ралля,
Сонца грэе вясковыя хаты.

Хаты лезуць у лес ўсё глыбей і глыбей,
Лясуна і нячысьціка грабяць.
Лясун стогне—лясы ўсё радзей і радзей,
А балота людзей вельмі вабіць.

Высыхае яно. Чорт сунуў аж да дна,
Бо людзей пачынае баяцца.
Чорта сполах бярэ. Страшыць сіла адна—
Гарапашная, шчырая праца.

17. ВОСЕНЬ, ЗІМА, ВЯСНА І ЛЕТА.

З шчылін бору ў вакно Восень пільная глядзіць
Шэрым бельмам сляззлівым, балючым.
Лес шуміць і дрыжыць, і зввініць, і гудзіць
Жоўтым лісьцем шуршавым, дрыжучым.

Ўсё Палесьсе тады у туманістых мглох,
У вільготнай і сьлізкай апратцы.
Хтось брыдзе па дрыгве у парваных лапцёх
Па зыбучай патрэсканай кладцы.

А па Восені ўсьлед надыходзіць Зіма
У сьнежным вальме вандруе па лесе;
Сьцэле-беліць абшар, проста месца няма,
Дзе схавацца тады на Палесьсі...

Ўсюды нечысьць кішыць і таўчацца круцель,
Спрэсу гурбай сялібы заносіць.
Нібы ў млыне страшным, трацца-меліцца бэль,
Вея ў трасцы трасецца, галосіць.

Гэта чорт выдае замуж дочку сваю
За брыду-ведзьмака-ваўкалака;
На балоце йдзе бал, ладзіць нечысьць гульню,
З мерцьвякоў гасьцём смажыць прысмакі.

Мчыць мяцеліца ўдаль, завіруха круць-верць,
Ваўкі выюць на сівых курганах.
Вужы-косы скубе адзічэлая Сьмерць,
Пакідае сьляды на палянах.

Чорт марозіць людзей, губіць-душыць іх шмат,
Ён пякельную злосьць спаганяе.
Людзі гінуць усюль—каля сёл, каля хат,
Ім усюды—магіла нямая.

Толькі літасьціў Бог,—прысылае Вясну;
Сонна грэе, сьнег тае і нікне.
Прабужаецца сьвет ад зімовага сну,
Нечысьць корчыцца, з стаху ня пікне.

Зноў балота-дрыгва над бурлівай вадой,
Плывуць крыгі, мільгаюць, бы качкі,
Пні, карчы і кусты на вадзе грамадой,
Аж скрыпяць, аж дымяць ад гарачкі.

Паляшук на чаўне не баіцца плысьці—
Яму ўсюды дарожанька вольна.
Ці ня хоча ён лёс, долю-шчасьце знайсці
На прасторы празрыстым, прывольным?

Думу думае ён, штось сьпявае ў душы,
Бы дуда у грудзех, а ня сэрца.
Адчыняе сакрэт, скарб Палескай глушы,
Нібы піша яго на паперцы.

Лета песьні паяе у вянку з васількоў
І стаіць на шаўку, аксаміту;
А гарэцік яе—з залатых каласоў,
Саматканка-хвартух—з сінь-блакіту.

Сьлепіць шыўку яе росных пацеркаў жмут
З буйных ягад, чырв.ных, яе волак;
Песьціць грудкі яе абручок-баламут,—
Паясок з сяміцветных вясялак.

Там, дзе ступіць нагой--траўка-хохлік зірне,
Там на сонца ўгару глянне кветка;
Там, дзе кіне свой зрок--яркі сьвет мільгане,
І праменяцца шчасьцем палеткі.

18. ПЛОЙМЫ ЗДАНЬНЯЎ ПАНУЮЦЬ НАД ПАЛЕСЬСЕМ.

То ня сны-туманы, ня імгла аблягла,
Густым невадам пушчы, даліны,—
Гэта ўздоўжку ў шыр-даль зданьняў цьма наплыла.
Як паводка, ў Палесьсе-краіну.

Крычыць мшалы Лясун «го-го-го!» у бары,—
Ён лясны гаспадар ганаровы;
У кароне з галья, ў сьвітцы з цёмнай кары
Ён сядзіць на пасадзе дубовым.

Хопіць-топіць людзей у вадзе Вадзянік,
Хор русалак там ладзіць ігрышчы.
У хаціне жыве стары дзед Дамавік,
Злы Гуменьнік жыве на гумнішчы.

За пачуркай старой каты-Злыдні сядзіць
І трывожаць людзей беспрастанку.
Шлоць-завуць на людзей дзіка-смаглую раць
Трасавіц, злых Мароў, Ліхаманкаў.

Ой, страхоўцяў зашмат мае наш паляшук,
Шмат пякельных, агідных прывабаў.
Ў старых пустках гудзіць адзінокі Кадук,
На гародах—Жалезная баба.

Зух-Паляруш імчыць звар'яцелым віхром,
Ён вясковых калечыць і бэсьціць.
Саранчою вісяць над забытым сялом
Беды розныя, розная нечысьць.

А на крушні сядзіць у тумане ў расе
Краска-дзеўчынка голая—Доля;
Яе грудкі вузак цёнгля смокча-сасе,
Плача бедная ў чыстым у полі.

Па пуцінах-шляхох залягла Варажба,
Павуцінай плятуцца Замовы.
Рвецца вужам з грудзей то Праклён, то Бажба.
Пырх і пырх ад заховы ў захову.

І чакае народ ад нявідзімых чар
Збаўцу сьветлага, гожага Воя;
Аб ім мараць і сьняць і глядзяць на папар—
Ці ня сьвеціцца постаць гэроя.

Яго шлях—млечны шлях, яго маць—сонца маць,
Яго зброя з праменьняў вясновых;
На пукатых грудзёх зараніцы блішчаць,
Яго вочы—з высёлак агнёвых.

На высокім чале сьвеціць сонца, як жар,
Месяц ясны ў руках ён трымае;
Ў сьмелым сэрцы яго шуміць вечны пажар
Зычнаколернай хваляй буяе.

Прыдзе збаўца такі. Ён затрубіць у рог.
Рой зданьнёў, як туман, здрыганецца,
Прападзе п'ўсягды. Будзе вольна ў палёх.
Сьветлым Розумам Вой той завецца.

Забудуецца край. Загрыміць на ўвесь сьвет
Няб'валаю славай-грымотай;
Паляшук зажыве, бы пад сонцам мак-цвёт,
Заваяе навекі балота.

19. ІЛЛЯ ПАЛОЕ ЧАРЦЕЙ. ЦМОК НІПЧЫЦЬ ПАЛЯ-
ШУКОЎ.

Над Палескай зямлёй полаг неба вісіць
Вялізарнай тканінай шаўковай.
Рослы волат-ратай—Сонца ў неба стаіць
І блішчыць галавою агнёвай.

Гляне вокам уніз, патрасе галавой,—
Рассыпаюцца кудры-праменьні;
Неба рупна арэ залатою сахой,
Сее іскры-дабро поўнай жменьай.

Стада хмар ён пасе, штук нязьлічана шмат,
З крышталёвых крыніц ён іх поіць;
То пагоніць у кут, то іх верне назад,
Над Палескай ральзёй ён іх доіць.

Малако льецца ўніз, бы з ядра плюх і плюх,
Корміць-сыціць абшар лугавінаў.
А тымчасам імчыць на балоце злы дух,
Ён з вясковых людзей строіць ёпіны.

А нячысцікі ўсе пад вадою кішаць,
Толькі бурбаўкі пырць сівім кругом.
Вось задумаў Ілья тут чарцей паляваць
Над балотам, над лесам, над лугам.

Разыграўся гримот, смаліць-паліць пярун,
Кіпіць неба, маланка балуе.
Сярод дня сее мглу Ілья,—строгі вяшчун,
Ён чарцей, нібы качак, палюе.

Ілья громам грыміць: «Так, так, так! Го-го-го!»
«О, луці яго, бі яго, гада!»
«Трах, трах, трах па зубах, ды на карку яго!»
«Трэсьні раз і другі ў гэту здраду!»

Паласуе дубы, запаліе стагі,—
Надта жутка на шэрым балоце.
Мокнуць дрэвы, кусты; плачуць поле, лугі,
Усё Палесьсе ў бель-поце, ў вільгоце.

І пануе Жуда, стогне-крэхча Туга
На балоце, над полем, над гаем.
На абшарах нябёс грае хварбай дуга,
То каняку Ілья запрагае.

Трэба ехаць дамоў на спакой-супачын,
Трэба даць мужыку касінь сена;
Трэба на зіму шыць кажух з белых аўчын,
А гаспода бяз дроў—ні палена.

І паехаў Ілля, а тымчасам злы Цмок
На ўсіх тубыльцаў сее дрыготы.
Шмат глытае людзей, іх пужае знарок
Яшчэ горай, чым нечысьць з балота.

Няма рады—хоць плач, каму плакаць няма,—
Асталіся пустыя сялібы.
Над Палесьсем злы Цмок вісіць цёмны, як, цьма,
Увесь край анямеў, нібы рыба.

20. АСІЛАК ЗАБІЎ ЦМОКА, А САМ СКАМЯНЕЎ
У КУРГАН.

На той жудасны час, у палескай глушы
Жылі ў згодзе ў любосьці дзед з бабай.
Ня было ў іх дзяцей, было добра ў цішы—
Ня было ў іх для Цмока прывабы.

Дзядок дровы сяча, баба воўну прадзе.
Так плыве дзень за днём ў адзіноце.
Не баяцца бяды, хоць жывуць у бядзе,
Не баяцца жуды на балоне.

Але здарыўся цуд: зорка ў небе мігціць,
Паглядае на хатку крывую;
І расьпе і цвіпе, і на хатку глядзіць,—
Апусьцілася ў хатаньку тую.

Пакацілася клубком, залатым галубком
Над бабуляй яна залунала.
Зорка стала прад ёй дзіцянем-хлапчуком,
Было клопату ў бабы ня мала.

Рос хлапчук вельмі хутка—на днёх, на начох,
Вырас моцным асілкам высокім;
Ступіць крок—грук ідзе па лясох, па палэх,
Грэе-лашчыць усё ясным вокам.

Вырваў з корнем сасну і на Цмока пашоў
Ваяваць на абшырным балоне,
Брыў-хадзіў доўгі час, таго Цмока знайшоў,
Пачалася там бітва—страхоцьце.

Аж стагнала зямля, аж дрыжала багно,
Аж кіпела вада, бы ў катлішчы.
Кінуў Цмока ў вір-глыб аж на самае дно,
Ад брыві парудзела багнішча.

Волат рад, волат горд сваёй сілай страшной,
А няма з кім падужапча болей.
Ў неба стук галавой, трах па сонцы сасной,
Нібы ўночы, сьціямнелася ў полі.

Волат рад, волат горд крэпам плеч, сілай рук,
Кроў у жылах гарыць і буяе.
Кулаком аб зямлю грук і грук, стук і стук,
Зацьвіла на душы думка злая:

Пачаў сьвет на свой лад гартávaць, папраўляць,
Перайначыць панова парадкі;
Выпіў воду з вазёр і давай абліваць
Тэй вадою сялянскія хаткі.

Ўзгоркі соваў рукой,—то адзін, то другі,—
Нібы порхаўкі, з месца на месца;
Кінуў луг на лясы, кінуў лес на лугі,—
Няма з сілай сваёй куды лезьці.

Моц па сэрцы стучыць, крэн гудзіць па касцёх,
Мучыць волата дзікая смага:
Траба штосьці рабіць на прасторных палёх—
Усё роўна, ці добра, ці блага!..

Зазлаваўся Гасподзь.—Чараўніцкі туман
Спугаў волату рукі і ногі;
Дзвікім мохам пакрыў, скамяніў у курган,
Што стаіць і цяпер ля дарогі.

21. ТОЕ, ШТО БЫЛО ДАЎНЕЙ, АСТАЛОСЯ І ЦЯПЕР,
ТОЛЬКІ ў НОВЫХ ВОПРАТКАХ.

Што было, тое й ёсьць, тое й будзе яшчэ,—
Заўжды кажа прымоўка людская.
Бог на груцы вякі, нібы збожжа, таўчэ,
Нібы лущаны боб раскідае.

Барацьба ўсюль ідзе, няма ладу ані,
Жыцьцё вопраткі часта мяняе.
Нібы хмаркі нябёс плывуць хвілі і дні,
Пугай Сьмерці іх Дух паганяе.

Быў Ярыла калісь бога: неба, зямлі,
Кіраваў цэлым сьветам вякамі.
Нарадзіўся Хрыстос—і мяняцца пашлі
На Палесьсі паны за панамі:

То Купальле—то Ян, то Пярун—то Ілья,
Ражство Бога—заместа Калядкі.
Замест зор—сьвяты крыж. А сьвяткуе зямля
Тыя самыя даўныя Сьвяткі.

Аб іх песьні пяюць жабракі-дудары,
Аб іх баечнік сказы складае;
А пісьменны аб іх ад пары да пары
Мужыку, нават, кніжкі чытае.

Не паможа ў бядзе, ці кажы—не кажы,
Без бяды абыйсьціся ня можна.
Усё мае мяжу, нельга жыць без мяжы,
Гэта знае і ведае кожны.

На тым сьвет і стаіць, бо чаго-ж бы і жыць,
Калі-б людзі ня мелі жаданья?—
Трэба вечна хацець, трэба вечна тужыць,
Пакуль не забярэ Сьмерць-кананьне.

22. СТАРЫ ДУДАР СХАВАЎ СЬМЕРЦЬ У РАЖКУ. ЛЮДЗІ
ПЕРАСТАЛІ ПАМІРАЦЬ І ЗРАВІЛАСЯ ЯШЧЭ ГОРАЙ.

Сьмерць брыдзе і касой косіць старых, малых.
Нібы ведзьма пякельная тая.
Раз вандруе дудар па пуцінах лясных,
У гушчэчы ён Сьмерць сустракае.

Стала пёмна ў вачу. Дадае ён ражок,
Каб панюхаць табакі шчапотку.
Ён ад страху дрыжыць, лезе трасца праз бок,
Ражаном стала ў горле хрыпства. —

Сьмерць вітае яго, адкідае касу
Здрацьвянелай сваёй рукой-косткай.
«Пакуль Богу душу я тваю панясу,
Дай сюды тытуну на пачостку!»

— «Нюхай!»—кажа дудар,—ражок тыц ёй пад нос,
Востры дзюб сьмерць бліжэй падстаўляе.
«Ой, тытун твой слабы, як трава; две ён рос?
Моцы-крану ні трошкі ня мае!»

— «Калі так,—у ражок лезь і нюхай як сьлед,
Будзеш чыхаць, праветрыцца голаў.»
Сьмерць палезла ў ражок, зачыніў яе дзед
І да хаты пашоў ён вяёлы.

Сядзіць Сьмерць у ражку: чых і чых, стук і стук,
Штосьці глуха і хрыпла лапоча.
Песьні грае дудар, стары дзед паляшук,
Робіць тое, што ўздумае, хоча.

Люд працуе, жыве; прайшоў год і другі,
На Палесьці ніхто ня ўмірае.
Зелянеюць лугі і бялеюць лугі,
І жывецца ратаям, бы ў раі.

На шнурох—ураджай, у снапох—умалот,
Разьвялося гаўяды бяз ліку.
Дзяцей шмат у сям'ях, распладзіўся народ
Грамадою бясконца вялікай.

Так прайшло гадоў сто, а мо' болей за сто.
Бог людзей усё множыць на сьвеце.
Надаела старым; дзед памерці гатоў,—
А, як хоча, ня можа памерці.

І людзей і быдла на зямлі, як гара,—
Во' зямелька разваліцца зара.
А даўненька-даўно ўжо памерці пара,—
Гэта-ж Божая, лютая кара...

Хай паморак, вайна выратуюць зямлю,
Хай ачысьцяць мяцёлкай віхурнай.
Надаела жыцьцё, адкідаюць гульнію,—
Зажадалася песьні хаўтурнай.

А буе зямля, хоць ратай не арэ,
Плодзіць-родзіць дабро без аддухі.
Ратай лезе ў багно, а багно не бярэ,
Не бярэ на балоце выбуха.

Ратай лезе ў пятлю, рэжа горла касой,
Сабе дол на гародзе капае;
Кроў пальца ад ран жыватворнай вадой,
Бедакоў маць-зямля ня прымае.

Наракае народ, што дудар вінават,
Бо ён сьмерць у ражку запалоніў.
«Дай нам шчасьце, дудар,—ці ты рад, ці ня рад!—
Пусьці Сьмерць нам на родныя гоні!»

Адчыніў дзед ражок, бо няма што рабіць,—
Людзі самі жадаюць загубы.
І пашла Сьмерць гуляць, і пашла Сьмерць касіць
На галодныя, вострыя зубы...

23. СЬМЕРЦЬ ДУДАРА І ХАЎТУРЫ ПА ІМ.

То ня рвецца струна, то ня лебедзь пяе,
То ня ломяцца скрыдлы сакола—
То канае дудар. Сум пануе ў сяле,
Прычытаньне чуваць навакола.

Зайшло сонейка ў бор, апусьцілася жуда,
Як кажан, чорным скрыдлам мільгае.
На каго-жа цябе, сірац на-дуда,
Сівабровы дудар пакідае?

Анямае твой гук, засмуціцца загон,
Будуць жнеі тужыць на дажынках.
Рване сэрца, душу хворы стогн, ціхі стогн
Бяз дуды на гульнях-вечарынках.

Без зязюлі-дуды на гады край засне,
Будзе нема маўчаць, як магіла.
І чырвоны, бы кроў, месяц круглы зірне,
Абальле цішынёй крыж пахілы.

Загуляюць вятры ў ясных сьвітках сьнягоў,
Бы каляднай парою ваўчышчы.
Сярод белых лясоў, абамлелых лугоў
Рыхтаваць будуць веі ігрышчы.

Будзе сонца пякчы ўлетку жоўты пясок
На магіле сівoga музыкі.
Будзе пушча будзіць: Гэй, устань, каласок!
Чаму змоўклі дударекія зыкі?

Плача бедны народ, у жалобе ўвесь край,
Льюцца горкія сьлёзы бясконца.
Валасы свае рве гарапашны ратай:
«Што пакінуў ты нас, абаронца?»

«Будуць цюкаць на нас, будуць люкаць на нас,
Будуць крыўдзіць паны, паняняты.
Наша сонца зайшло, яркі вогнічак згас,
Што рабіць без цябе, голуб-тата?»

«Аздабляў нам жыцьцё роднай песняй сьвятой,
Працаваць было лёгка і лоўка.
Ня кідай нас, стары, пачакай-жа, пастой!
Надалей будзь вясновым салоўкай!..»

24. ЯК ДУДАР ГРАЎ НА НЕБЕ ПЕРАД БОГАМ, ПОТЫМ
АПУСЬЦІЎСЯ НА ЗЯМЛЮ І АСТАЎСЯ ВІСЕЦЬ НАД
ВАЦЬКАЎШЧЫНАЙ ПАМІЖ НЕБАМ І ЗЯМЛЁЙ.

Вось памёр дзед-дудар, ці хацеў—не хацеў.
Пахавалі ля шляху-дарогі.
Нібы птушка-арол, угару паляпеў
Аж на самае неба да Бога.

Дзеду лёгка было на нябёсных палёх
Без балот, без лясоў, без вазёраў;
Было добра яму: яго слухаў Сам Бог,
Сонца, месяц, і хмаркі, і зоры.

Чараваліся ўсе, любаваліся ўсе,—
І святыя дзяды і анёлы;
Зьзялі вочы ў сьлязох, у надгорнай расе,—
Гэткай песьні ня чулі ніколі.

Увесь смутак балот паляшункай зямлі
Красаваўся пад Божым пасадам;
Гукі моцна расьлі, гукі ціха плылі,
Гукі сыпалісь сонечным градам.

Іх імкненьне расло, як імкненьне дзвёх сіл.
Што жывуць у вячэстым змаганьні.
І праменьні жыцьця, і трухлявасьць магій
Узышлі на аўтар шлюбаванья.

Стары дзед-паляшук на музыцкай дудзе
Думкі-жалбы на небе іграе,
Аб сялянскіх шнурох, аб жывой грамадзе,
Аб турботах забытага краю.

Гук ляціць да зямлі галасьней і зычней,
Ён дрыжыць паміж зор і галосіць.
«Пусьці, Божа, назад на зямлю да людзей...»—
Паляшук ціха моліць і просіць.

«Пусьці, Божа, назад... Будзеш слухаць з зямлі
Мае шчырыя, простыя гукі.
Пусьці, Божа, назад... Я тут згіну з тугі,
Спапяліцца душа мая з мукі»...

Бог грывнуў у адказ: «Ты астанешся тут,
Бо патрэбна дуда і на небе!...»
Не паслухаў дудар, захацеў у свой кут,
Ён пусьціўся наўцекі на глебу.

Паляцеў на зямлю і астаўся вісець
Паміж небам і роднай зямлёю;
І пачаў дзед малець, і пачаў дзед драбнець,
І зрабіўся ён птушкай малою.

Йдзе ратай на свой шнур і глядзіць угару,—
Песьня сэрца трывожыць, нийначай.
То пье над ральдэй псальму-гымн на зару
Птушка-жаўранак, кружыцца, плача...

Ў сьня-блакіце нябес млее пурпур зарніц,
Шэрай кропкаю туліцца птушка.
На зялёнай мяжы паміж рос-агнавіц
Ладзяць срыбныя краскі задушкі.

1922 г.

Ў ЯСНЫХ КРУШНЯХ.

Ў Ясных Крушнях у даліне
Стаіць бедная хаціна.
Як жабрачка—абарвана,
Як жабрачка—абматана
Дзе карою, дзе гальлішчам,
Дзе авдoblена карчышчам;
Замест шыбінаў—анучы,
Замест даху—лапак кучы;
Пазапханы пчэлі сенам,
Аддае гнільлём са сьценаў.
Во' рассыплецца, здаецца,
Як дзядок, уся трасецца;
Нейкім дзівам, нейкім пудам
Не рассыпалася ў грудзю.
Як парванья аборкі,
Разляцеліся падпоркі
І тырчаць ва ўсе староны
Як старыя забабоны
Ў галаве сівой бабулі.
Цесна хатку апынулі,
Як нязнанья істоты,
Нібы злыбеды,—бядоты:
Тут абсмалены калочак,
Там пакрыўлены кісчак,
Камень круглы і пузаты,
Слупок трухлы, сукаваты,

Воддаль засланка кривая,
Пабач пэгліна старая,
Дзьве палоўкі дна ад бочкі,
Размаітыя дашчочкі.
Гэта ўсё сям'ёй разбітай
Вокал хаткі пазабытай
Навалілася, як бура,
Як зьнямелыя хаўтуры.

Ой, ня год і ня дзесятак,
Не адна, а многа матак
Ў Ясных Крушнях вечным ходам,
Бязупынным карагодам
Сваю долю пракліналі,
Пастушкоў як гадавалі
Для багатага маёнтку,
Для дастатку і «пожондку»
Ў акрываўленай гасподзе,
Ў ганаровым панскім родзе.

Ой, ня раз у гэтай хаце
Правівала сьлёзы маці,
Як злы цівун бяз літосці
Бізуном ламаў ёй косьці,
Калі сына бараніла,
Калі ў двор цягалі сілай
На пакуту і на здзекі,
Каб зрабіць з яго калеку
На пацеху панскім дзеткам,
Пястуном і малалеткам.

Ой, ня мала сьцены гэты
Былі жудасьцю адзеты,
Як прыгожую дачушку,
Весялушку і пяюшку,—
Ўцеху парабка старога,
Мазалістага, сівога
Пацягнулі ў панскі хорам
На ганебнасьць і на сорам.

Ой, ня раз у гэтай хаце
Гучна сыпалісь пракляцці
Іслаўцы ядроным макам.
Ліха шмат было ды з гакам,
Нат' як паншчына сканала,
Нат' як воля тут настала
Пры цары, пры «вызваленцу».
Новых меў тут шмат штукенцаў
Селянін бяз добрай глебы,
Бяз жывёлінаў, бяз хлеба.

Цярпеў голад сын сялянскі,
Ладзіў балі сыноч панскі.
З вольнай волячкі ў найміты
Горам мужычок прыбіты
Зноў пайшоў да таго пана
Працаваць да ночы з рана
На абшырным загуменьні.
Пакаленьне ў пакаленьне
Гэтак шло-плыло бясконца
Пад адвечным нямым сонцам.
Пан быў важным і багатым,—
Ланцугом звінеў араты,
Крушні Яення араў ён,
Пад ярмом цяжкім стагнаў ён.

Нейкім дзівам, нейкім чудам,
Як пракляцце здрайцы-Юды,
Як астаткі дзеён пакутных,
Адзічэлых, каламутных,
Аж да нашых лепшых часаў,
Бяз прыправак, бяз прыкрасаў,
Асталася тая хатка,—
Веку цёмнага дзіцятка.
Так стаць бяззубай цюткай
Год мінуўшых доч-прыплодка.

Ў гэтай хатанцы ў старэнькай
З хланчуком жыве маленькім,

З сваім Янкай-сірацінай
Гарапашная ўлавіна.
На вайне забілі мужа.
Цісьне гора, цісьне дужа.
— Што рабіці, мілы Бежа?
Так ня добра, так ня гожа
Жыць на сьвеце жорсткім гэтым
Неабутай, неадзетай,
І галоднай і халоднай,
Без апоры, як ніводны...
Але гэта з-поў бядоты,—
Бо найгоршую турботу
Маю тую,— як мне, маці,
Свайго сына гадаваці?
Надыйшоў час галадухі,
Не накорміш нават мухі.
Што мне з хлопчыкам рабіці?
Трэба гадаваць, карміці,
А тут проста хоць давіся,
Хоць у рэчку йдзі тапіся...

Плача маці, плача горка
Ды глядзіць на тую горку,
Дзе палац стаіць, мільгае
І на хмаркі паглядае
Горды, белы, пекны, стромкі,
Ды ў абхваце такі ўмкі,
Як-бы цэлы сьвет ён душыць,
Як-бы сонейка варушыць.
Блішчаць вокны, ганкі, дэзверы,—
Іх так многа, іх бяз меры.
А вакол там шмат будынкаў,
Як наваленыя скрынкі,
Нібы гэблем гэбляваны,
Нібы хварбай хварбаваны.
А далей шапочуць дрэвы,
Рэчка мчыцца ўправа, ўлева
І бурліць, пая пяюшкай,

Зьмейкай ўецца, ўецца стужкай
Па разлогах, па далінах,
Па шырокіх лагавінах
І хаваецца ля бору, —
Ў лесе з хвойкамі гавора.
Дзіва-дзіўна пляце-вяжа.
Зычыць гулка, шэпча, кажа
Свае казкі, свае байкі,
Свае цуды, свае грайкі.
Гэта—панскі рай-раёчак,
То—багаты хвальварочак,
Яснай Крушнай што завецца,
Дываном што тут пляецца.

Туды маці паглядае,
Свае сьлёзы выцірае:
—То-ж няма, нябёсны тата,
Там цяперка пана ката.
Парабочкі цяпер самі
Там жывуць гаспадарамі,
Лоўка ладзяць гаспадарку
Ў тым пакінутым хвальварку.
Там, дзе «хаму» было песна,—
Цяпер гулка пяюць песьні;
Дзе лілася кроў мужыча,—
Цяпер шчасьце сонца жыча.
Трэба шчыранька старацца,—
Карміць будзе сытна праца.
Зямля корміць, тых гадуе,
Хто мазоль на ёй шаруе.—
Разважае удавіна.
—Ў пастушкі аддам я сына
Гарапашнікам у рукі,
Буду мець я менш дакукі,
Выйдзе там з яго араты
Мо' ня горшы, чым у таты.
Не пакрыўдзіць найміт быўшы,
Ў беднаце сам доўга жыўшы,
Сказаў слова шчыра, ціха,—

Знае сам пачым хунт ліха..
І чаму я так, сарока,
Ўсё маўчала, абібока,
І сына трымала ў хаце?
Ой, дурненькая я маці!

Сябе баба шчыра дае
І «ламакай» называе,
«Качаргой кривою» кліча;
Па каравых пальцах ліча,
Йшчэ як можна называці,
Каб у крыўдзе не застацца;
Аглядае хатку-пустку
І кусае хвост ад хусткі:
— Ну і глузд у баб трухлявы,
Розум наш, дальбог, няжвавы!

Хутка баба парашыла.
Пастушку, што трэба, спыла,
Навучыла быць паслушным,
Быць старанным, разварушным.
Павяла свайго сыночка,
Пястуночка, галубочка,
Ў той хвальварак да ратаяў.
Па гасьцінцы лядок таяў;
Быў дзянёчак вешні, святлы.
Грэла сонца шчыра, ветла,
Пелі птушкі зычна, міла,
Неба сэрца весяліла.
На зямлі з-пад сьнежных рамаў
Дзе-ні-дзе ляжалі плямы
Чорнай глебы, смачнай, тлустай,
Бы цямнелі хлеба лусты.
Хмельна пахла ўсюль вясною,—
Над далінай, над гарою;
Ў вышыне, ў блакітнай далі
Гучна жаўранкі спявалі.
Завяла сыночка матка
У дом-палац бялюткі, гладкі..

Мужыкі яго прынялі
Як свайго, і загадалі
Быць у іх цяпер сьмялейшым,
Весялейшым і спрытнейшым.
У гасподзе сваю долю
Будзе мець. Няхай у полі
Агуратна пасе стадка,
Будзе мець усё ў дастатку:
Кажушочак, шапку, боты,
Будзе жыць ён без бядоты,
Будзе хлеб і будзе сала,
Будзе радасьцяў ня мала.
Як заслужыць—паліўнога
Купім коніка сівога.
Як засьвісьне—пойдуць рэхі,
Пойдзе водгул на пацехі,
Затрасецца гай хваёвы,
Будзе весела каровам.
Як па дзірках пальцам стукне,
Як задзьмухае, загукне,
Як пачне ён сыпаць трэлі,—
Пачне ладзіць бор вясельле.
Будзеш, Янка, гаспадарыць
Ды ў сьвісьцёлку смаліць жарыць;—
Пройдзе дзень у полі хутка,
Нібы хвілька, як мінутка.
А ваўкоў ты не баішся?
Ты глядзі—іх сьдэражыся!
Гэтых страшных ваўкалакаў
Зацкуеш сваім сабакай.
На-цю-на! Гэй, дзе ты, шэльма?
Ганаровы ты ў нас вельмі;
Будзеш з Янкам сябраваці,
Наша стадка вартаваці!
Відаць, добры хлопчык Янка.
На-цю-на! Каб це маланка!
Доўга людзі жартавалі
І ўдаве ўканцы казалі:

— Янка будзе з намі жыці,
Весяліцца, ня тужыці.
А зімой ён пойдзе ў школу,
Будзе добра і вясёла.
Адукуецца твой Янга,
Будзе знаць ня горш падпанка
І пісаць і рахаваці.
Не бядуй, ня плач-жа, маці!

— Я, браткі, ад шчасыця плачу.
Бачце, Янка мой во' скача!
Падабаецца ўсё тутка.
Ну, бывайце! Пайду хутка.
Мабыць курыца зьянсяся,—
Прынясу ячка Ясю.
— Ды ня бойся, ў нас кармежкі
Хоціць без твайго ячка!

Зажылося Янцы добра.
Ён вясёлы і харобры
Выганяе ў поле быдла,—
Яму праца не абрыдла,
І будзіць ня траба зрана.
Йшчэ вакол стаяць туманы,
Йшчэ мігцяць у небе зоркі,—
Чуваць Янчына гаворка:
— Дайце мне скарэй сьняданьне!
На-цю-на! На паляваньні
Мы з табой сягонья будзем,
На балоце не заблудзем.
Бурчыць цюцька, жмурыць вочы,
Бо яшчэ драмаць ён хоча;
Хвастом круціць, хвастом меліць,
Зрэнка хітрыя газеліць.
Янка трубіць, Янка звоніць,
Зычна сам з сабой гамоніць;
Гладзіць белага бычочка,
Ласуночка-трацячочка:
— Падрасьлі мо' знача рогі?—

Шмат на гэта трэба змогі,—
Трэба рогі пальцам мерыць,
Бо ня можна воку верыць.
А цялушачка тымчасам
Пааірае набак ласа,
Падымае хвост трубою,
Выгінаецца дугою.
Бярэ радасыць—ня стрымае,
Зараз пусьціцца да гаю,—
Брык і брык—і паляцела.
«Што-ж ты, цёлка, звар'яцела?—
Кажа Янка, і драцянкай
Лясь і лясь над самым ганкам.
Пуга ляскала удала.
Тут і сучка ня стрымала:
Петрык—нагой пад вухам чэша,
Як загаўкае, забрэша,
І спрунжынай як заскоча,
Ды здаецца, яна хоча
Цэлы сьвет у міг стрывожыць.
Во' і Янку заварожыць!
Далібог, заваражыла:
Ён бяжыць, аж трапчаць жылы,
За цялушкай і за сучкай.
Ля варот раталяў кучка
За бакі бярэцца з сьмеху
І крычыць: «Ды бойся грэху,
Янка, так скаціну мучыць
І сабаку баламудіць!
Ну, і спрыт у падшывальца,
Хоць ня большы ростам пальца!»
Дзякуй Богу, ўжо з скацінай
Брыдзе Янка на лагчыне.
Па расе сьляды ён піша,
А чарот дубцом калыша.
Гляне ў поле, абярнецца
Ды на пушчу засьмяецца:
«Го-го-го»—гушчар рагоча.

«Го-го-го»—шыр-даль якоча.
Даль туманіста, імгліста,
Гладзь нябёс над ёй квяціста;
Ў агняцьветах-пералівах
Млеюць казкі, шэпчуць дзівы.
«Шу-шу-шу»—гушчар гаворыць,
«Шу-шу-шу»—даль ціха ўторыць,
Цень глядзіць са шчылін бору,
Павылазяць страхі з нораў.
«Буль-буль-буль»—хтось балабоча.
Хтось з-пад крушанькі шапоча.
А травіца яшчэ росна.
Ў адвіноце Янцы млосна,
Ўспомінае байкі таты
Аб хвальварку аб заклітым,
Дзе людзей цэвалі псамі,
Рвалі скуру паласамі,
Бізунамі катавалі,
Без канца дзяўчат псавалі;
З бедных вопраткі зрывалі
І калоды надзявалі,
І кідалі ў муравельнік
За пагоркам, там дзе ельнік.

Страшна Янцы. Плакаць хоча.
Паглядаюць з лесу вочы,
Вочы, вочы... іх ня зліча;
На ратунак сонца кліча.
Сонца зьяе, сонца грае,
Блішчыць рэчка залатая.
Забывае хлопец страхі,
Вачыць ў небе хмаркі-гмахі.
Ён п'яе у лесе, ў полі
На шырокім на раздольлі.
Так плывуць-мігцяць дзянёчкі,
Нібы ў полі матылёчкі.

Не калівка гнецца ў гаю,
Не бярозка байкі бае,—

Дабрадзейкі, бабкі, цёткі
Посяць-сеюць байкі-плёткі,
Што ўдавіца бесу, чорту,
Злому, гідаснаму хорту,
Прадала душу людзкую,
Хрысьціянскую, сьвятую:
Адала ў хвальварака сына,—
Ён у лапы пеклу рынуў.
Ой, бажніц няма ў хвальварку.
Праца йдзе, як па загарку;
Няма сварак, няма спрэчак,
Няма востранькіх славечак.
Там ня моляцца ніколі
Ані ў хаце, ні на полі.
Там папа не наважаюць,
Прад ім шапкі ня здымаюць.
Там праз меру ўсе лагодны,
Так ня бачыў з нас ніводны.
Гэта кепская прымета:
Злы, страшны антыхрыст гэта
Цягне ў пастку ачмурэлых,
Ашалелых, адурэлых.
Цар ангельскі едзе, скача,
Церарэжа ўсіх, ныйначай:
З «велькім пэндам» пан нясецца
На стаеньніках ён прэцца.
Будзе шывэльніц бясконца
Ў нашай змучанай старонцы.
—Забяры хлапца з хвальварку,
Прывядзі да хаты шпарка.
А то потым будзе позна,—
Людві ў нас талкуюць розна.—

І няшчасная матуля
Затушыла аб Янулі,
Задрыжала, як асіна:
—Ня дай Бог, хлопчук загіне!
Жыцьце стала ёй ня міла,

Цэнгля сны благія сьніла:
Сьніўся вісельнік і чэрці,
Сьніўся пар, вужака, сьмерці;
На патэльні Янку сквараць,
У катле з смалою жараць.
— Ой, звязаўся на нядолю
З Яснай Крушняй тут на полі!—
Вось надумалася маці
Свайго сына «ратаваці».
Ў лес-гунчар пашла ціхутка,
Там пачула рэхі дудкі;
То сыноч сабе іграе,
Аб нядолі і ня дбае.
Падышла. Яго схваціла,
За каўнер патармашыла:
— Пойдзем, бедненькі, да дому!
Не хваліся ты нікому,
Што служыў тут!—Хлопец плача:
— Звар'яцела ты, няйначай!
Як я кіну сваё стада?
Гэта-ж будзе сорам, здрада..
Мабыць, матанька, жартуеш,—
Свайго сына пашкадуеш.
Не пайду! Рабі, што хочаш!—
— Зара, сыне, зялечаш!—
За чупрыну як матнула,
За каўнер як пацягнула,
Дык,—ці хоцькі, ці ня хоцькі,—
Пастушок пашоў упрочкі.
Вырываўся, плакаў, енчаў,
Па дарозе бедны кленчыў:
— Ой, пусьці назад, матуля!—
— Замаўчы, бо дам на дулі!..

Тры дні хлопчык прывязаны
Быў у хаце да тапчана;
Адарваўся на чацьверты
І абшорпаны, абдзерты

Паляцеў назад вясёлы,
Падкасаўшы свае полы,
Да хвальварку па сыяжынцы,
Па зялёнай па лагчынцы.

1921 г.

НА ГАЛЬГОЦЕ.

Жалоба і страх панавалі на шіх далінах,
На сьветлай расе, на квяцістых кустках, на расьлінах,
На ўзгор'ях-скалах, на зялёных, пахучых гаінах.

Жалоснія скаргі імглою над полем луналі,
Як жаўранкі-птушкі, насіліся ў сінія далі,
І вахталісь дрэвы ад стогнаў, як божыя шалі.

Туга і самотнасьці мелі, як цені паўночы.
Мігцеліся сполахі, быццам прарочыя вочы.
Ой, будуць пакутнасьці... Пан наднябёсны так хоча...

А Сын перамог і пакусы і вабы зямныя.
Ў пакутных вачох, нібы голубы белыя тва,
Адсвятеты цьвілі—то пакорнасьці думкі сьвятая.

З грудзёў вырываліся слабыя энкі і крыкі:
«Яшчэ мукі... болей... Ты праў, Божа добры, вялікі!
Міласны, ратуй-цёмны люд ашалелы і дзікі!»

Глядзелі ў таёмнасьці вочы Прарока і Бога:
Ён бачыў вялікую, змрочную далеч-дарогу,
Ён чуў песьню вешчую, слова анёла сьвятога.

Адвечнасьць плялася над слабым жыцьця мігаценьнем.
Ён сэрцам чытаў летанісы якоў-лятуценьняў,
Ён бачыў душой усю процьму людзкіх накаленьняў:

Агні і пажары, і кроў, і крыжы, і паходы,
І здзекі, і гвалты, здзічаласьці з родаў ды ў роды,—
Жывуць між сабою, як стады зьвяругаў, народы.

Крыжы залачоныя зьяюць на шоўку—ня ў сэрцы,
Для славы Магутнага сеюцца гібелі, сьмерці.
Ахвярам на польнях кажупь: «Канайце і верце!»

Пра катаў-зьяроу яшчэ гимны складаюць і песні
І вечно пяюць, нібы жаўранкі ў раннюю весну...
«Яшчэ мукі... йшчэ... О, ў грудзёх маіх робіцца цесна...»

І смагляя вусны малітву бясконца шапталі.
Так шэпча расьліна ў падводнай празрыстай крышталі
Так волас шапоча, як б'ецца аб нож з вострай сталі.

Імёны тых гідасных—ў яркіх агнёх сьвятазьянны.
Званы аб іх медныя звонаць свае заклінаньні,
І гукі купаюцца ў хвальшах, у блудах, ў абмане.

Пакуты Яму былі рэчкай у дзікай пустэчы,—
Крык шчырай душы на праступным, разьцюшаным вечы,
Прамень сярод цьмы, які зрок сьлепатою калеча.

Ён—кропелька ў моры, ці сьцёрпіць за мора пакуту?
Пячэ гэтак смага—то цела сьмяротнага пугы;
І замест вадзіцы далі яму келіх атруты...

І скрыдлам кажанавым, скрыдлам сьлізгучым, варожым
Цалунак агіднага Юды на вуснах палаў і трывожыў.
«О, злітуйся, Літасны... Мукі яшчэ. Ойча-Божа!»

І раптам злы дух безжалоснага страху сумненьня
Аблокам закрыў сяміколерны пламень надхеньня,—
І Бог-Чалавек запытаў сам сябе ў задзіўленьні:

«Ці-ж міласьць сьвятая—адна толькі кволая мара?
Ці-ж праўда пад сонцам—адзін толькі водблеск нажару?
Ці-ж шчырасьці слова—адзін толькі водгук ў абшары?»

«Навошта ім, Ойчанька, ў вочках радзіцца дзіцяці?
Навошта ім, Ойчанька, ў ліры шматструннай стагнаці?
Навошта ім, Ойчанька, краску лугоў цалаваці?»

«Няхай-бы зусім ня трывожылі сэрца прарока,
Няхай-бы зусім не праменілі вешчага вока,
Няхай-бы зусім ня блішчэлі, як аяёл в аблокаў!»

«О, лепей мне быці аленем у пушчы дрымотнай,
О, лепей мне быці птушынай над логам балотным,
О, лепей мне быці жывёлкай пад корнем вільготным!..»

Як макі чырвоныя, раптам крывавацца раны.
Душа акрыляецца сілай пакуты нязнанай.
У сэрцы гаворыць ён: «Прэч, дух вялікіх абманаў!»

«Ёсьць вера, мой Пан, гэта вера—ў душы чалавека.
Ёсьць міласць, мой Пан, гэта міласць—ад веку да веку.
Ёсьць праўда, мой Пан, гэта праўда—адвечная лека.»

І песняй зрабілісь страшэнныя стогны пакуты,
І медам гаючым—пітво злой, сьмяротнай атруты.
І сонечнай воляй—на целе вяроўкі і пугы.

І сонца агнёвае сэрца Прарока спаліла.
І вецер надвоблачны глынуў Прарочую сілу,
І цуд небаколерны зьяў над Прарочай магілай.

1912 г.

ТАМУЗ І ЕГОВА.

На высокім узгорку расьце кіпарыс,
Як прарок, пазірае ў нябёсы.
Ён магутны і стромкі. Кудзерцаў абрыс—
Пісаніна таёмнага лёсу.

Там на камені побач цар Тамуз стаіць.—
Вялічэзны мядзяны бажышча.
Чырвань тулава ярка іскравіць, агніць
Пад праменьнямі сонца-агнішча.

Бог, здаецца, крывавы—купаўся ў крыві,
Алавяныя вочы казеліць.
Бог, здаецца, агнёвы—купаўся ў вагні,
Страхацьце і жуда—яго чэлядзь.

Ён глядзіць у даль ніваў, зялёных палёў,
Таямніца жыцця ў яго сэрцы.
У цішы аняменьні ёсьць музыка слоў:
«Я—ўладар, бог багоў! Людзі, верце!»

Ён чырвоныя рукі ламае ўпярод,
А на пальцах закручаны кішці;
Нібы кажа: «Ідзі ка мне, ўвесь людзкі род!
Мне маліцеса ўсе і ня хібце!»

Як асілак нязрачны, сляпы вялікан,
Свайй постацьцю поле пагаліць.
Пад нагамі Тамуза агнёвы туман—
Гэта вогнішча дымам туманіць.

І дым зельляў кадзіліць з-пад гідасных лап,
Ад агня медзь бажышча гарача,
Алавяныя сьлёзы з вачэй кап і кап:
Тамуз жаласна плача і плача.

У набажэнстве вялікім тры жрыцы сядзяць,
І хрышці і рышці іх стагнацьне;
Паглядаюць на бога, ад страху дрыжаць
І шалочуць свае прычытаньні:

«Бясконца плач і сьлёзы лі,
Вялікі Тамуз мілы!
Над нашай доляй беднай плач,
Над моладасьцю, сілай.

Нашы леты маладыя,
Нібы хмаркі веснавыя,
Зьніклі—паплылі,
Ў забыцьцё пашлі.

Усемагутны Тамуз цар,
Зірні, што сталась з намі!
Ой, пашкадуй рабынь тваіх!—
Ты-бог-жа над багамі!

Нашы косы пасівелі,
Амярцьвелі, здрацянелі

Ад гадоў, турбот,
Як сухі чарот.

Памутнелі нашы вочы,
Нібы фігі ў росвай ночы.
Няружовы нашы целы,—
Нібы лісьце пажаўцелі.

Шчокі нашыя ў маршчынах,
Нібы шышкі на галінах.
Як пергамант нашы губы,
І ніхто іх не галубе.

Наша кроў заледзянела,
Не палае.—амярцьвела.
Ой, краса, як сон, мінула,
Нібы ў хвалях патанула!

Нам жыцьцё палынь-травой.
Просім-кленчым прад табой:
Хто паможа, як ня ты—
Тамуз, божа наш сьвяты.»

Так прычытваюць прад Тамузам богам
Ведзьмы тры старыя і страшныя,
І кладуць агонь пад мядзяныя ногі;
Яркі ўецца дым у колы залатыя.

Паглядае бог у глыб нябёс туманых,
Сьлёзы кап і кап з вачышчаў алавяных.
Ведзьмы пачынаюць косы свае рваць,
Ў попеле качацца, голасна крычаць:

«Нам моладасьць даруй!
Нам моладасьць даруй!»

Тамуз паглядае ціхі, скамянелы,
Дажджом сьлёзы льюцца на шчакох, на целу.

Вядзьмаркі бяруцца за рукі,
Пускаюцца раптам у скокі;
Грызуцца клякамі-зубамі

І поўныя злосьці і мукі
Крывавяць і грудзі і бокі
Даугімі, страшнымі кіпцямі.

Зялёная пена з атрутных губ валіць.
Агнёвыя ўздохі аж вочы ім смаляць.
Вужачым сіпеньнем, струёю агнёвай
Зрываюцца з вуснаў зьмяіных два словы:

«Моладасьць!
Моладасьць!»

«Мы будзем пляваць на Егову,
Мы будзем сьмяяцца з Егвы,
Мы будзем паганіць Егову!
Табе мы служыць будзем, Тамуз,
Адзін ты наш пан і цар, Тамуз,
І душы і сэрцы—Тамузу,
Ахвяры—аўтару Тамузу!
Дай нам моладасьць!
Моладасьць!»

Дзікай веляй, віхром-завірухай
Карагод ведзьмы ладзяць шалёны;
Няпрыстойны іх шпяркія рухі,
Няпрыстойны іх словы і стогны.

Вось, усюды іх многа, так многа,
Вось, нідзе іх няма тут, здаецца.
Да Тамуза, да бога нямога
Іх стаганьне жалобай нясецца:
«Дай нам моладасьць!
Моладасьць!»

І раптам усьмешка на твары Тамуза
Мільгнула праз сьлёзы вачэй алавяных.
То—нечысьці ўсьмешка, як быццам з прымусу—
Усьмешка начніцаў на дзікіх курганах.

Спрытнаей скачуць ведзьмы вакола бажышча,—
Агідныя скокі, агідна ігрышча.

Паркан живых целаў калышацца хутка,
Шапоча таёмна, шапоча ціхутка.

Тымчасам у бога Тамуза ад плачу
Ўсё выцекла волава—выцеклі вочы;
Чарнелі на твары чырвоным, гарачым
Дзьве ямы, як цёмныя цені уночы.

А ведзьмы вакол круць і верць,
А Тамуз таёмны, як сьмерць.

І ведзьмы памалу давай танцаваці,
Давай на сябе паглядаці.
Вось сталі.—Угледзілі цуд—
Над імі ўчыніўся ён тут.
Іх рогаты звонам звінелі,
Бо ведзьмы у міг маладзелі:

Іх целы белы—малако,
Ружовы—макаў пьветы,
І гнучы, прухкі, як лаза,
І стромкі, як бярозкі,
Паўнюты, круглы, бы расой
Насыценныя краскі;
А кроў у жылах аж гарыць,
Як хмельны мед іграе.

А грудзі—пары галубкоў,
Як мармурныя урны;
Пахнучы, хмельны валасы,
Як вадзяныя травы.

У першай—чорныя, як ноч,
Як цёмны шоўк мільгае.

Ў другой—як сьветлы, мяккі лён,
Траплены, залацісты.

У трэцяй—колер каласоў
Іскравых, рудамедных.

А вочы ў першай—вішні дзьве,
Дзьве цёмныя, дзьве зоркі.

Ў другой—блакітнасьць васількоў,
Дзьве кволыя, дзьве кветкі.

У трэцяй—глыбіня нябёс,
Два скарбы—дыямэнты.

А губкі—пурпур і рубін,
А зубкі—сьнежныя пушынкi.

Дзе ступяць дэвы крок адзін—
Лілеі там квітнеюць.

Дзе ступяць дэвы крок другі—
Крынічка там мільгае.

Дзе ступяць дэвы трэці крок—
Салоўка там сьпявае.

І гусьлі першая ўзяла,—
Б'е пальцамі па струнах.

Другая—ў дудку гулка дзьме,
Выводзіць дзівы-трэлі.

А трэцяя—у бубны б'е,
Зьвініць званочкам дробным.

Тамузу першая дала
Карону залатую.

У шчылі воч сапфіры два
Уставіла другая.

А трэцяя спяла яму
З нарцызаў срыбных пояс.

* * *

Рабакамі грахі-ліхадзеі
Затулілі узгоркі Юдзі.

Сталі блудніцы ўсюль кіраваці
І мужоў ад жанок адрываці.

Затужылі князі і старшыны
Аб нядолі аб горы краіны:

«Што рабіці, о, Божа Егова?
Ад паганшчыны дай нам захову!»

І дзесяць юнакаў ліванскіх
Паслалі спаліць страшных ведзьмаў.—
Юнакі назад не вярнулісь.

І дзесяць мужоў спрабаваных
Паслалі забіць шкодных ведзьмаў.—
Мужы там ўсе засталіся.

І дзесяць сівых вояў божых
Праклясьці паслалі тых ведзьмаў
Ад вояў ні слуху, ні духу.

Пустэльнікаў-постнікаў дзесяць
Паслалі туды на праведкі.—
Ніхто ня убачыў іх болей.

Жрадоў ад харому сьвятога
Паслалі туды паглядзеці.—
Прапалі жрацы, нібы цені.

* * *

Плодзілісь грахі ў краіне,
Як сабачыя грыбы;
Па узгор'ях, на далінах
Сохлі нівы ад журбы.

Нечысьць саранчою-хмарай
Ела старых, маладых;
Сьмерць плыла пякельнай марай
Па сялібах па пустых.

І загневаўся Егова:
«Дзе прарок мой? Дзе мой цуд?»
І насупіў свае бровы,
Азірнуўся туд і сюд.

І рыкнуў, як леў пустэчы,
І раздаўся трубны згук.
Нібы вой у дзікай сечы,
Бог нацэліў сьмертны лук.

* * *

А прарок сорок дзён, сорок ночаў
У самоце між скал вандраваў;
І крумкач, чорны птах, шчыр-ахвоча
Сілкаваньне яму падаваў.

Прарок спаў на пяскох на узгорных,
Было неба яму дываном;
Дзікі зьвер слугачом быў пакорным,
Было мора яго пастуном.

Вецер поўначы нёс, як на скрыдлах,
Мужа гордага край ратаваць:
«Мой народ! ці яшчэ не абрыдла
Так бязглуздна бакі абіваць!»

«Мой народ! ты забыў свайго бога,
Агляніся хоць раз-жа кругом,—
Ты загаціў брыдой шлях - дарогу,
Натварыў у шатрох гвалт-садом!»

«Сэрца сохне ў грудзях, нібы глінка,
Вочы сьлепнучь ад сьлёз, хмельных сьлёз;
Твае вушы тырчаць, як скарынкi,
Шарсьціною, як зьвер, ты аброс.»

«Ты у блудніц гнілых у палоне,
Ты цалуеш пясок іх сьлядоў;
І палы расквітнеў на загоне
Гаралашных бацькоў і дзядоў.»

«У палацах тваіх расамахі,
На аўтарах вужы зіхацяць;
На таржышчах гудзяць цені - страхі,
І на попеле хат тваіх сьпяць.»

«Зьнішч Тамуза гняздо і бажніцу,
Яго блудніц спалі на агні!
Над табой сонца зноў заіскрыцца,
Будуць радасьці зноў на зямлі!»

* * *

І паслухаў народ, і народ перамог:
Там, дзе Тамуз стаяў, стаіць каменны стог.
Гідкіх ведзьмаў старых сее попел віхор
Між раўнін, між далін, між палёў і між гор.
І Егова вакол уладарыць адзін
Сярод гор і палёў, і раўнін, і далін.

1921 г.

В Е Ч Н Ы   А   Г О Н Ь .

Душа і сэрца, праўда і аздоба
Народу божага, яго карона,—
Прарок,—вяшчун сьвятых,—ўтаропіў зранкі
Арліныя свае на пышну чырвань
Аўтара; на агонь, што цягам рваўся
Палаючым драўлякам к люстру неба;
Туды, дзе пэрламуравая брама
З аблокаў шлях тралюе к бацьку-богу.

Агонь ахвяр атулен быў у белі,
Ў абрусе з дыму. Віўся дым пахучы,
Хальбанай, ладанам хмяліўшы. Вокал
Агнішча на аўтары ён кружыўся,
Бы плойма сокалаў імшэтных, двікіх.

Прарок ня зьвёў вачэй з іскравых птухаў,
Што ўвысь насілісь над харомам-гмахам,
Што адбівалі бель Ліванскіх горкаў,
Абшар далінаў, рэчак, пожняў. «Сьвят! Сьвят!»—
Казаў прарок у сэрцы. Водгук далаў
Адповедзь гукнуў: «сьвят! сьвят! сьвят!» І сьціша
Паўночы ў шоўк цямнявы абвярцела
Даліны, нівы, горы. На аўтары
Агнішча забуяла. Мігацела
Квяцістым макам, райскім, вялічэзным.

Прарок ня зьвёў вачэй. І што ён бачыў?—
А во' што бачыў ён: Агнёвы, пышны
Стаяў на тым аўтары леў-асілак.
Вясёлкавыя хварбы хвалявалісь
На пудна-пекным целе. Дыямэнты
Мігцелі ў пасмах барады шырокай.

Мядзяна-сонечныя вочы лева
Маланкі сыпалі. Магутнасьць, гордасць
У рухах люстрыліся гоных. Вокам
Дазорным ён блішчаў на ўсход, на захад,
На поўнач і на поўдзень, і рычэў ён.

Грымоты пыхалі з атхлані-глоткі.
Будвілась неба і зямля ад страху,
І сполах сьмерці селяўся бязьмежна.
Зьвяры і людзі, дрэвы і каменні
Дрыжалі, як галіны пад віхорам.

— О, свой народ я бачу левам гордым!—
Казаў прарок у сэрцы. Красавала
Вясёласьць у вачох прарочых-вешчых,
Удзячнасьць у грудзях яго кіпела,
Адвага поясам яму служыла,
Душу яго купала мілавальне.

Вось пабляднеў агонь, здрабнеў удвойчы.
Зьбяднелі хварбы на аўтары божым.

Прарок ня зьвёў вачэй. І што ён бачыў?—
А во' што бачыў ён: Агнёвы, дзікі
Стаяў на тым аўтары ліс. Калёры
Мянялісь на яго нязграбным целе:
Руды, бялявы, папяловы, цёмны,
Пажоўклы, буры, сівы, каштановы.
Няшчырасць, хцівасьць, фальшы, сполах, роснач
Глядзелі з лісіх воч. І забрахаў ён.

— О, свой народ я бачу лісам хітрым!—
Казаў прарок у сэрцы. Красавала
Журба-туга ў вачох прарочых, вешчых,

І гнеў і злосьць ў грудзях яго кіпелі,
І слабасьць поясам яму служыла,
Душа яго купалася ў нядолі.

Ледзь мігацеў агонь. Вугліўся слаба.
З аўтара хварбы зьніклі. Пацямнела.
Прарок ня зьвёў вачэй. І што ён бачыў?—
А во' што бачыў ён: Ляжаў падцёлак
На божым на аўтары златакуты.
Вачыма сытымі глядзеў у демень.
Пажоўклы блеск мэталу одсвят сеяў—
То золата агідны, бледны промень.

Падцёлак чалавечай гордай мовай
Загаварыў: «Чалом перада мною
Усе! Я—бог нябёсаў і зямліцы!
Мне фальшам вы служэце, грэхам, блудам,
Крывёй! Маліцеся ўсе мне! Адвечна
Грызыці вы будзеце мяне—а голад
Ня сыціхне. Цэнгля піць мой сок атрутны
Вы будзеце— а смага не пяройдзе.
Заўсёды будзеце канаці скарбы
Мае—ўсё будзе мала. І над вамі
Нябёсы будуць з медзі, І пад вамі
Маць-глеба будзе з скалак. Рэчкі поту,
Крыві, смалы затопяць вашы хаты.
Праклёны сьмерці вас агорнуць цьмою!»

— О, свой народ, як быдла, я тут бачу!—
Казаў прарок у сэрцы. Красавалі
Агні жуды ў вачох прарочых вешчых.
Абураньне ў грудзях яго кіпела,
Валючасць поясам яму служыла,
Душа ірвалася з гора на кавалкі.

Цямнютка-цёмна на аўтары стала,—
Ад полымя ні знаку і ні сьледу.
Прарок ня зьвёў вачэй. І што ён бачыў?—
А во' што бачыў ён: На тым аўтары
Ляжала вужам блудніца-жанчына.

Бяз вопратак на поцеле халодным,
Віселі грудзі, як пустыя торбы,
А валасы скалмачаныя прэлі;
Сукой пабітай брыдка выгіналась,
Вачыма цмока ўкол сябе ўзіралась,
Распусным голасам сьпявала песню:

— Я прадаю душу сваю і цела!
Хто хоча—хай ляжыць са мной ў любові
Ля бойніц мест, на торжышчах, над храмам.
Належу ўсім—хто плаціць мне дынары,
Сабе самой я толькі не належу.—

— О, свой народ, як блудніцу, тут бачу!—
Казаў прарок у сэрцы. Красавалі
Крыніцы сьлез ў вачох прарочых, вешчых,
І кроў ад ран ў грудзёх яго кіпела,
Жалоба поясам яму служыла,
Яго душа купалася ў пакуце.

І вопраткі свае прарок парваў на шматы,
Хаўтурны звычай рыхтаваўся ладзіць.
Прарок ня зьвёў вачэй. І што ён бачыў?—
А во' што бачыў ён: Зарніца ў небе.
Усходзіць сонца. Голуб беласьнежны
Лунае над аўтарам і гаворыць:

«Спакой і міласць я людзям дарую,
І будуць чысты й рады ўсе, як дзеці.»

Прарок ад сэрца крыкнуў слова «аман»!
Сьвяціла сонца над аўтаром божым.

1921 г.

Г О Л А Д.

I.

Мяцеліца выла.
Апранута ў белую сьвітку
Сьцюдзёнай зімы
Дзіка-жуткаю ведзьмай

Мяцеліца імчалась па сівай пустэчы.
І брызг ільдыяныя мгілы срыбна-мутнай
Сявалісь вакола з застыўшых ле
Страшных бельмаў.

Мяцеліца ў правай руцэ
Адвічэлы трымала Мароз,
У левай руцэ шчытна Сівер
Хаваўся.

Мароз выглядаў расамахай
З агнёва-сапфірным узрокам.
Ён шаранню сышаў
І ляскаў клыкамі.

А Сівер меў выгляд
Жывой цёмна-сівай арліхі.
Ён дзюбам сталёвым вастрыў
Спрунжыновыя кіпці.

Ў заўлоньні Мяцеліца
Голад туліла:
То клык быў пажоўклы,
Гнілы.

І клык гэты рос,
Падымаўся у рог у аленьні-
А з рога ён вырас у дрэва,
Якое стаяла між небам
З вямлэй і труіла паветра.

У высахшай, смаглай губе
Злой Мяцеліцы-ведзьмы
Гнязьдзілася Сьмерць.

Бясколернай параю,
Ценем бязвыглядным
Гойсала Сьмерць.

Хто дыхаў паветрам,
Атручаным Сьмерцьцю,—
Адразу канаў.

Над блявими гурбамі сьнегу
М яцеліца-ведзьма насілаєь
На Жудасьці скрыдлах.

А Жудасьць падобна была
Да камэты-мяцёлкі
З мядзянымі дошкамі-скрыдламі.

Гулка зьвінелі і дзынкалі скрыдлы,
Як бляха сарваная ветрам
З высокага даху.

Шырокім шкляным абрусом
Над ведзьмай плыла
Ашалеласьць.

Стаяла між небам з зямлёй
Ашалеласьці злой сьветазмрочнасьць.

І спала ў заховах жар-сонца
Паўднёвай гадзінай.
І спаў у заховах жар-месяц
А поўночы сумнай.

II.

Мяцеліца выла.
І ціха-галоснае водгульлё
Дзікага стогну яе
Буйным градам бражджала
Аб сьцены нямыя
Дрымотных абветраных далю.

Насілася ведзьма-Мяцеліца,
Зблутала неба з зямлёй
У вадвін двенна-ночны адсьвет.
І збаўтаным вялікім яйцом
Увесь сьвет выглядаў.

А сьнег,
Як пякельная манна,
Як шрот сьлепа-белы,
Сьваўся з высатаў імлістых

На шэрыя хаты,
На смутна-самотныя весі.

Вялізны, нябачны павук
Гэта ткаў мягка-прухкія коўдры.
Вялізны, няведамы цмок
Гэта комамі сьнегу пляваўся.

III.

І Сьцюжа, і Голад, і Жудасьць,
Ашалеласьць і Сьмерць
Маячылі ў хатах
І ладзілі пір на ўсіх весях.

Сьцюжа людзей маразіла,
Кідала дрыготы на грудзі,
І комкала бедных
У лёду кавалкі,
Чаруючы вочы дрымой
Забыцьця і кананьня.

А голад смактаў у людзей
Сок жыцьця.
У дрынголі сушыў іх,
І зубы галодных малоў жарэтвакамі;
Ім рукі і ногі круціў
У сукі старай вольхі,
Ён гладзіў і песьціў пухліну
На тварах счарнеўшых
І сьцёбаў па карках і жэбрах
Драцянкамі пошасьцяў-мораў.

А Жудасьць людзей выганяла
З жалобных гасподаў,
Жаль-літасьць трупіла
У бацькоў да дзяцей,
У дзяцей да бацькоў,—
На двікіх і лютых зьвяроў
Жудасьць людзей парабіла.

Ашалеласьць кадзіліла
Ў вочы людзкія
Жывіцай-смалой няпрытому.
На жоўтым пергаманце твараў
Вочы расьлі, нібы макавы цвет,
Нібы порхаўкі, лезьлі з падлобу,
І пучылісь страшна,
І дзіўна блішчалі.
У зрэнках сьвязаціліся:
Роспач, жалоба, страхоцьце,
Воўчая смага, сабакі пакора
І тупасьць гаўяды.

IV.

Грамады галодных людзей
Даядалі астаткі збажыны
У зьмешку з карой.
Елі дохлых жывёлін,
Сабакаў і коняў.
Як сьліўні пад пнямі,
Качалісь на голай зямлі
І чвакалі гліну.
І грызьлі адзін аднаго.
І рэзалі дзэтак
І мяса худое глыталі.

Сьмерць крокамі ціхімі
Йшла-вандравала
Па трупах на голах,
Якія бадзялісь на хатах,
Па шляхах-пуцінах,
Як крушні на полі.
А рук не хапіла хаваці
І ладзіць хаўтуры.

А мала хто сам дабіраўся
Да брацкай магілы,
Каб легчы у шэраг,—

У чэравах воўчых
Знаходзілі могліцы трупы;
І мёртвыя зочы
Прысмакам былі груганішчам.
І княжыла Ціш па сляібах,
Бо жменькі малыя
Істотаў людзкіх засталіся:
На пальцах дзіце пералічыць.
Пляліся так дні павуцінай
Адвечнага часу.
Ішоў маладзік пуцывінай
Бясхібнай па небе,
А ветах сьляды замятаў.

V.

А часам здалёку,
Як быццам з чужой
Шчаслівейшай плянэты,
Па карку мярцвяцкага поля
Імчаўся вужака-цягнік.
Па чыгунных уцотных
Чарнопісах-рэйках
Наперад свой шлях доўга-цяжкі
Вужака-цягнік пракладаў.
Рыгаў пры гэтым
Іскравістым сопатам-дымам,
Пляваўся агнёвымі птухамі,
Кашляў, як хворы,
Хрыпеў, як сухотнік,
Іржаў жарабцом буйна-палкім
І выў, нібы воўк на Каляды.
У вужакі ў кішках,—
У каморах драўляных,—
Ад нізу да верху ляжалі
Голяы трупы;
Ляжалі, як бітыя качкі
Пасья паляваньня.

І ровныя колеры мелі яны:
Чырвоныя, жоўтыя, сінія,
Чорныя, белыя, ў плямах.

І рухі застылі,
Спяліся ў круць-верці:
Смага іх комкала,
Гнула, хіліла
Ў лавовыя віткі,
Ў спрунжыны з каебцістага мяса.

VI.

А часам здалёку,
Як быццам з чужой
Болей жуткай пусьщечы,
Як Сьмерці пустыр,
Зьвера-людзі сюды пранікалі.
Чырванелі іх сытыя морды,
Круглелі і масьлілісь.
Ком сала моршчыў іх каркі,
Іх тулавы пучылісь гідка,
Як тукам набітыя бочкі.

І двіва:
У сыта-ўздаволеных зрэнках
Голад вугліўся.
Ня голад бяхлеб'я смактаў
Зьвера-лодаў,—
Смага па мёртваму золаце,—
Голад багацьця.

Чым болей гарусьцілі золата,—
Тым болей буяла іх смага.

У тыглях-гаршкох,
На вуглёвым сінь-полымі
Кіпела баўтуха
З крыві, горкіх сьлёз
І гарачага поту:
Золата.

Як блудніцы, гульні-піры
Зьвера-людзі на трупах
Людзкіх рыхтавалі.

Бо ў золаце ёсьць
Сіла-моц,
Дух шчасьця,
Гонар вялі,
Ўсяго сьвету.

Прад золатам заўжды
Цар гнуў калені з пакорай,
Князь ногі рабу цалаваў,
А мудрэц-патрыярха,
Пасмай сівых валасоў
Лужыны чысьціў.

VII.

А сіла-моц золата
Заўжды аплецена хвальшам;
Дух-шчасьце такога мэталу
Прыдушаны поясам хлусу.

Бо труны зямлю аглушылі надоўга,
Бо саха абівае бакі
У сарочцы іржы,
Ня кусае клыкамі жалезнымі
Чорных грудзей
Пладатворчай карміцелькі—
Глебы.

Бо сад гарапашных ратааў.
Высеклі чыста, дашчэнту.

VIII.

І вось зьвера-людзі
Кідалі золата ў лужы,
Шапоччы, стогнучы:
— Хлеба!

І вась зьвера-людзі
Грызьці пачыналі дьямэнт,
Равелі і войкалі:
— Хлеба!

І вась зьвера-людзі,
Бы ў восені мухі, каналі
І вылі на волаце:
— Хлеба!

І вась зьвера-людзі,
Якдохлыя псы на гнаішчы,
Гнілі на пасьцілках
У волаце, ў шоўку, ў ядвабах.—
Голад і золата сьсіліў.

IX.

І сонца зірнула
Спаміж шэрага стада аблокаў
Чырвоным, праменістым
Сэрцам нябёсаў.
Зірнула з гары на пусьцечу
Ї нанова схавалась.

І смутак і цішы луналі
Над мёртвым абшарам.

І хтосьці агнёвай рукой
На паргамэнце неба пісаў:

«Чаму вы пакінулі ніву,
Сяляне-ратаі?
Чаму вы насыцілі мясам
Пяскі і балоты?

Чаму вы пайлі крывёю
Даліны нямыя?

Жар-сонейка ўстане і глянэ,—
А вас тут ня будзе;

Жар-сонейка сядзе і глянэ,—
А вас тут ня будзе:

Жар-сонейка ляжа і глянэ,—
А вас тут ня будзе;

Так пойдзе сваёй чарадою
За месяцам месяц.

Ой, зьлітуйся, маці-зямля,
Над дзяцьмі--над людзямі!
Ой, зьлітуйся, люд, над зямлёю,—
Над роднаю маткай!»

1922 г.

З Ъ М Е С Т.

	З ГОДУ У ГОД.	Стр.
Беларусь		5
Пад няволяй		7
Паходні		8
Араты		9
На прадвесні		11
Летнік		12
* * * (Жар-сонца пяча...)		18
Навальніца		—
А ў бары...		20
Старарэчышча		21
Змрокі		—
Бездарожжа		22
Сьняжыначкі		23
Сьнег		24
У дзічыне.		27
У белі		28
Зімнік		30
Песьня		34
Можа быць		35
* * * (Шля струна)		36

ГРЫМОТЫ Й ЦШЫ.

* * * (З пылаючых квятаў-агнішчаў...)	39
Воля	40
Шатам сьмерці	41
Кат	42
Там...	—
На біблейны лад	44
На сьмерць А. Бурбіса	45

	Стр.
Юда жэніцца	46
Летапісец.	47
* * * (І цішыня і змрок...)	48
* * * (Ад плачу птушкі...)	49
* * * (Пад пусткай цень расьце...)	—
* * * (Я—кропля вялікага творчага мора)	50
Псалмы паўночныя	—
* * * (За мною курганы вячэстыя.)	51
* * * (Я—спадчына вякоў...)	52
* * * (Сум сьмерці й радасьць жыцьця...)	—
* * * (Гэй, на золак...)	53
Мой скарб	—
* * * (Ставычныя і высокія.)	54

ЗАЧАРОВАНЫ КРАЙ.

На хутары	57
Зачарованы край	70
У Ясных Крушнях	97
На Гальгоце	109
Тамуз і Егова	111
Вечны агонь	119
Голад	122

Бел.
Д

1934

Бел. архив
1994 г.

B00000002599340